

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ОДЕСЬКИЙ ТЕХНІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ»
ОДЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Освітньо-професійна програма
«Економіка»
Спеціальність 051
«Економіка»
Група БЕП-32

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеню першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

на тему: *«Шляхи зниження витрат на ПрАТ «Одеський коньячний завод»*

Проектний матеріал складається з пояснювальної записки на 96 сторінках та ілюстративного матеріалу

Студент _____ Могильда Д.С.

Керівник _____ проф. Кулаковська Т.А.

До захисту допущений

Завідувач кафедри _____ Хачатрян О.М.

Завідуючий відділенням _____ Воронкова Ю.В.

Захист «   » _____ 20   р.   Протокол ДКК №

Оцінка ДКК _____

Секретар ДКК _____

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ОДЕСЬКИЙ ТЕХНІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ»
ОДЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Відділення економічне
Кафедра Економіки
Освітньо-професійна програма «Економіка»
Спеціальність 051 «Економіка»
Форма навчання денна

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Заст. дир. з НВР Беркань І.В.

“ _____ ” _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу бакалавра
студенту
МОГИЛЬДІ ДМИТРУ СЕРГІЙОВИЧУ

Тема кваліфікаційної роботи: *«Шляхи зниження витрат на ПрАТ «Одеський коньячний завод»*,

1. Затверджена наказом по коледжу № 235-А2-ОД від «17» __10__ 2022 р.
2. Термін подання студентом закінченої роботи «10» __06__ 2022 р.
3. **Вихідні дані до роботи:** наукові праці вітчизняних та закордонних вчених на дану тему, фінансова звітність підприємства за 2020-2021 рр., інтернет ресурси.
4. **Зміст роботи** (перелік питань, що підлягають розгляду): Розділ 1. Теоретико-методологічні основи формування та управління собівартістю продукції підприємства; Розділ 2. Діагностика зовнішнього середовища та внутрішнього стану ПрАТ «Одеський коньячний завод»; Розділ 3. Проєкт заходів з підвищення ефективності діяльності шляхом зниження витрат на одиницю продукції ПрАТ «ОКЗ»
5. **Перелік графічного матеріалу:** Таблиця 1. Групування витрат за кваліфікаційними ознаками; Рис. 1. Чинники зниження собівартості продукції; Рис. 2. Шляхи зниження собівартості продукції; Рис. 3. Розподіл споживчих переваг між торговими марками коньяку/брендів українського виробництва в 2020 році; Таблиця 2. Структура витрат на виробництво; Таблиця 3. Собівартість

реалізованої продукції (повна) підприємства; Таблиця 4. Оцінка витрат на одну гривню виробленої продукції; Таблиця 5. Собівартість реалізованої продукції підприємства; Таблиця 6. Адміністративні витрати підприємства; Таблиця 7. Витрати на збут продукції підприємства; Таблиця 8. Інші операційні витрати на збут продукції підприємства; Таблиця 9. Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності підприємства; Таблиця 10. Зведення витрат за запропонованим заходом (тис. грн); Таблиця 11. Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності підприємства; Рис. 4. Динаміка витрат на 1 грн виробленої (реалізованої продукції)

б. Дата видачі завдання – «__» _____ 2023 р.

Керівник _____ проф. Кулаковська Т.А.

Завдання прийняв до виконання _____ Могильда Д.С.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи
1.	Збір, аналіз та систематизація інформації за темою кваліфікаційної роботи	01.04.-15.04
2.	Підготовка теоретичного розділу кваліфікаційної роботи	15.04- 01.05
3.	Збір та обробка інформації щодо стану коньячної галузі України	01.05-15.05
4.	Аналіз внутрішнього стану ПрАТ «Одеський коньячний завод»	15.05-20.05
5.	Визначення резервів зниження витрат на ПрАТ «Одеський коньячний завод»	20.05-28.05
6.	Розробка пропозицій зі зниження витрат на підприємстві	28.05-06.06
8.	Оформлення кваліфікаційної роботи	06.06.-09.06

Студент _____
(підпис)

Могильда Д.С.

Керівник роботи _____ проф. Кулаковська Т.А.
(підпис)

АНОТАЦІЯ

на кваліфікаційну роботу бакалавра

КРБ містить 96 сторінок, 38 таблиці, 1 рисунок, список використаних джерел з 26 найменувань, 10 додатків.

Мета даної роботи полягає в об'єктивній оцінці рівня і динаміки собівартості продукції, виявлення шляхів її зниження на підприємстві.

Об'єктом дослідження є процеси визначення, врахування та управління собівартістю продукції підприємства.

Предметом дослідження є шляхи зниження собівартості продукції на підприємстві.

Основними завданнями кваліфікаційної роботи є дослідження теоретико-методологічні основи формування та управління собівартістю продукції підприємства; узагальнення шляхи зниження собівартості продукції підприємства; діагностика виробничо-господарської діяльності підприємства ПрАТ «Одеський коньячний завод» за 2021-2022 рр.; виявлення можливих шляхів зниження собівартості; техніко-економічне обґрунтування виявлених напрямів і розробка відповідні заходи для вирішення поставленої мети; розрахунок економічного ефекту від впровадження запропонованих заходів.

За результатами виконаної роботи сформульовані висновки щодо шляхів зниження собівартості продукції на ПрАТ «ОКЗ».

Одержані результати можуть бути використані на підприємствах горілчаної та коньячної промисловості України.

Рік виконання роботи 2023

Рік захисту роботи 2023

ЗМІСТ

Вступ	7
Розділ 1. Теоретико-методологічні основи формування та управління собівартістю продукції підприємства	9
1.1. Сутність собівартості та особливості її формування на підприємстві	9
1.2. Показники рівня собівартості продукції та фактори впливу на зміну собівартості	19
1.3. Шляхи зниження витрат на виробництво та реалізацію продукції	29
Висновки за розділом 1	35
Розділ 2. Діагностика зовнішнього середовища та внутрішнього стану ПрАТ «Одеський коньячний завод»	38
2.1. Аналіз стану ринку коньячної продукції та перспективи розвитку	38
2.2. Техніко-економічна характеристика ПрАТ «Одеський коньячний завод»	47
2.3. Діагностика внутрішнього стану ПрАТ «Одеський коньячний завод»	48
2.3.1. Аналіз обсягу випуску та реалізації продукції	48
2.3.2. Аналіз динаміки, структури й ефективності використання основних засобів	51
2.3.3. Аналіз динаміки, структури й ефективності використання оборотних коштів	58
2.3.4. Аналіз забезпечення підприємства трудовими ресурсами й ефективності їхнього використання	61
2.3.5. Аналіз собівартості продукції й витрат на виробництво	67
2.3.6. Аналіз рівня й динаміки фінансових результатів	72
Висновки за розділом 2	76
Розділ 3. Проєкт заходів з підвищення ефективності діяльності шляхом зниження витрат на одиницю продукції ПрАТ «ОКЗ»	79

					БЕП32.16.000.КРБ			
Изм.	Лист	№ докум.	Подпись	Дата				
Разраб.		Могильда Д.С			<i>Шляхи зниження витрат на ПрАТ «Одеський коньячний завод»</i>	Лит.	Лист	Листов
Провер.		Кулаковська Т.А.				5		96
Н. Контр.								
Утверд.								

3.1. Обґрунтування заходу	79
3.2. Розрахунок ефективності впровадження запропонованого заходу	81
3.3. Вплив заходу на показники діяльності підприємства після впровадження заходу на ПрАТ «ОКЗ»	86
Висновки за розділом 3	89
ВИСНОВКИ	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	97
ДОДАТКИ	100

ВСТУП

В сучасних умовах господарювання, які характеризуються мінливістю зовнішнього середовища, високою ризиковістю та невизначеністю, підприємству важливо мати гнучку стратегію, оперативно реагувати на зміни в економічній, соціальній та фінансових сферах, а також мати альтернативні варіанти рішень для різних економічних ситуацій.

Фактори зовнішнього середовища впливають на величину витрат підприємства на виробництво і реалізацію продукції. Собівартість продукції – це основний якісний показник роботи підприємства. Її рівень відображає досягнення та недоліки роботи як підприємства в цілому, так і кожного структурного підрозділу. Систематичне зниження собівартості продукції має важливе господарське значення, бо дає змогу за стабільних ринкових цін збільшувати прибуток на кожную гривню витрат, підвищувати конкурентоспроможність продукції.

У показнику собівартості продукції відображається вся виробничо-господарська діяльність: стан техніки та технологічного виробництва, рівень використання основних і оборотних засобів, виробничої потужності, рівень продуктивності праці та організації виробництва, досконалість методів управління, стан постачання і збуту, а також дотримання режиму економії.

Зниження собівартості продукції та економія матеріальних ресурсів стають найважливішими показниками оцінки діяльності підприємств.

У собівартості продукції відображаються досягнення та недоліки в будь-якій області господарської діяльності підприємства. Важливість цього показника особливо посилюється, у зв'язку з великим обсягом виробництва і безперервним його зростанням, так як при цьому зниження одного з елементів витрат собівартості призводить до зростання конкурентоспроможності та рентабельності продукції.

Зниження собівартості є чинником підвищення рентабельності, зростання грошового накопичення, досягнення економічного ефекту і, отже, успіху підприємства. На кошти економії, одержані шляхом зниження собівартості,

					БЕП32.16.000.КРБ	7
		№ доквм.	По			

здійснюється значна частина витрат щодо розширення та вдосконалення виробництва. Кожне підприємство повинне приділяти підвищену увагу аналізу та управлінню собівартістю продукції, розуміючи роль цього показника в оцінці його діяльності.

У зв'язку з вищевикладеним, можна сказати, що обрана тема є актуальною і буде становити інтерес для широкого кола осіб.

Метою роботи є об'єктивна оцінка рівня і динаміки собівартості продукції, виявлення шляхів її зниження на підприємстві.

Основними завданнями кваліфікаційної роботи є:

- дослідити теоретико-методологічні основи формування та управління собівартістю продукції підприємства;
- узагальнити шляхи зниження собівартості продукції підприємства;
- провести діагностику виробничо-господарської діяльності підприємства ПрАТ «Одеський коньячний завод» за 2021-2022 рр.;
- на основі проведеного аналізу виявити можливі шляхи зниження собівартості;
- провести техніко-економічне обґрунтування виявлених напрямів і розробити відповідні заходи для вирішення поставленої мети;
- розрахувати економічний ефект від впровадження запропонованих заходів.

Об'єктом дослідження є процеси визначення, врахування та управління собівартістю продукції підприємства.

Предметом дослідження є шляхи зниження собівартості продукції на підприємстві.

Інформаційною базою дослідження у даній роботі є наукова література, наукові та публікаційні статті, фінансова та статистична звітність ПрАТ «Одеський коньячний завод» за 2021-2022 рр..

					БЕП32.16.000.КРБ	8
		№ доквм.	По			

Собівартість продукції підприємства складається з витрат, пов'язаних з використанням у процесі виробництва продукції природних ресурсів, сировини, матеріалів, палива, енергії, основних засобів, нематеріальних активів, трудових ресурсів, а також інших витрат на її виробництво та реалізацію [5].

Отже, відображаючи процеси виробництва, обігу та розподілу, собівартість виступає як один з важливих синтетичних показників діяльності підприємства.

Принципи формування собівартості продукції:

- чітке розмежування витрат підприємства по сферах господарської діяльності — виробнича, адміністративна, капітальні вкладення, невиробнича, збутова;
- безпосередній зв'язок витрат з процесами виробництва та обігу;
- зміщення витрат в процесі відтворення для відновлення основної виробничої діяльності;
- повний облік фактичних витрат незалежно від рівня дотримання встановлених норм та умов;
- прямиий зв'язок витрат на виробництво продукції з визначеним періодом часу [5].

В господарській практиці склад витрат, які включають в собівартість промислової продукції, визначається в централізованому порядку. Для забезпечення єдиних засад формування собівартості продукції і фінансових результатів на підприємствах України незалежно від форм власності рекомендується дотримуватися основних засад «типового положення з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції у промисловості».

Планування собівартості продукції для підприємства є складовою частиною планування діяльності промислового підприємства і включає систему техніко-економічних розрахунків, які відображають величину поточних витрат, що включаються до складу собівартості валової продукції, а також витрати усього промислового циклу за етапами управління.

		№ доквм.	По		БЕП32.16.000.КРБ	10

Метою планування собівартості є економічно обґрунтоване визначення величини витрат, необхідних у плановому періоді для виробництва і збуту кожного виду та всієї промислової продукції підприємства.

Головним завданням аналізу собівартості продукції є:

- 1) оцінка обґрунтованості планових завдань із собівартості продукції;
- 2) перевірка достовірності інформації про фактичну собівартість;
- 3) оцінка виконання планових завдань за узагальнюючими показниками їх динаміки;
- 4) дослідження структури витрат порівняно з плановими даними та в динаміці;
- 5) виявлення резервів зниження витрат на виробництво і реалізацію продукції;
- 6) розроблення заходів щодо забезпечення ефективного управління витратами і формування собівартості продукції.

Визначивши мету, завдання, послідовність розробки плану, необхідно з'ясувати, що саме впливає на рівень витрат на виробництво.

Собівартість продукції є комплексним показником, в якому відображена велика кількість факторів, що впливають на рівень собівартості. Усі фактори можуть бути поділені на зовнішні, тобто ті, які знаходяться поза підприємством та внутрішнього порядку.

До зовнішніх відносяться:

- зміна цін на матеріали, напівфабрикати, інструменти, паливо, енергію, які підприємство отримує від сторонніх підприємств;
- зміна встановлених розмірів мінімальної заробітної плати, а також різного роду обов'язкових внесків, відрахувань і нарахувань на заробітну плату (наприклад, соціальне страхування);
- зміна тарифів на перевезення вантажів;
- інші.

					БЕП32.16.000.КРБ	11
		№ доквм.	По			

Основними внутрішніми факторами є:

- підвищення продуктивності праці;
- зниження трудомісткості продукції;
- зниження матеріаломісткості продукції;
- ліквідація втрат від браку;
- інші.

На відхилення фактичної собівартості одиниці продукції від планової впливають зміни:

- обсяг виробництва;
- постійних витрат;
- змінних витрат.

Розрахунок вищеназваних чинників на відхилення фактичної собівартості одиниці продукції проводять методом ланцюгових підстановок.

Розрізняють поточні та перспективні резерви зниження собівартості включають усі види непродуктивних витрат (явні і приховані), також перевитрати ресурсів і надмірні витрати грошових коштів, виявлених в ході аналізу.

До перспективних резервів відносять:

- збільшення обсягів випуску продукції;
- впровадження досягнень науково-технічного прогресу.

Дослідженню відносного рівня витрат за кордоном надають великого значення. Аналіз відносного рівня витрат закордонні економісти вважають одним із наріжних каменів аналізу конкуренції. Відносний рівень витрат звичайно виражається індексом, який обчислюють як частку від ділення витрат даного підприємства на середні витрати кожного з його конкурентів. Таким чином, якщо індекс дорівнює одиниці, то це означає, що витрати даного підприємства збігаються з витратами його конкурентів. Якщо індекс менший від одиниці – витрати нижчі, якщо більший, то конкуренти мають переваги [9].

					БЕП32.16.000.КРБ	12
		№ доквм.	По			

Для того, щоб домогтися успіхів у майбутньому і не витратити зайвого часу на виявлення резервів збільшення обсягу продукції (послуг) і зниження собівартості за минулі періоди, необхідно систематично вести оперативний, внутрігосподарський, порівняльний аналіз.

Одночасно повинна враховуватися і перехідна економія по тим заходам, що здійснені в попередньому році. Її можна визначити як різницю між річною економією і її частиною, врахованої в планових розрахунках попереднього року. По заходах, що плануються протягом ряду років, економія обчислюється виходячи з обсягу роботи, виконуваної за допомогою нової техніки, тільки в звітному році, без обліку масштабів упроваджених до початку року.

Розрахунки планової собівартості окремих видів товарної, реалізованої продукції використовуються для визначення потреби в оборотних коштах, планування прибутку, визначення економічної ефективності організаційно-технічних заходів та виробництва в цілому, внутрішньовиробничого планування, формування цін і стратегії розвитку підприємства [4].

Витрати підприємства класифікуються за такими ознаками (табл.1.1):

Таблиця 1.1

Групування витрат за кваліфікаційними ознаками

Ознака кваліфікації	Групування витрат
За способом перенесення вартості на продукцію	<ul style="list-style-type: none"> – Прямі витрати; – Непрямі витрати
За видами продукції	<ul style="list-style-type: none"> – Витрати на вироби; – Витрати на групи виробів; – Витрати на замовлення
З економічним змістом (елементами витрат)	<ul style="list-style-type: none"> – Матеріальні витрати ; – Витрати на оплату праці; – Відрахування на соціальні заходи; – Амортизація; – Інші витрати
З цільовим призначенням (статтями калькуляції)	<ul style="list-style-type: none"> – Прямі виробничі витрати; – Витрати на утримання й експлуатацію машин і механізмів; – Загально виробничі витрати; – Адміністративні витрати; – Витрати на збут

За ступенем впливу обсягу виробництва на рівень витрат	<ul style="list-style-type: none"> – Умовно-змінні витрати; – Умовно-постійні витрати; – Інші (змішані, незворотні, альтернативні)
За місцем виникнення витрат	<ul style="list-style-type: none"> – Витрати виробництва; – Витрати цеху; – Витрати дільниць; – Витрати функціональних служб
За календарними періодами	<ul style="list-style-type: none"> – Поточні витрати; – Одноразові витрати
За функціями управління	<ul style="list-style-type: none"> – Виробничі витрати; – Невиробничі витрати
За рівнем планування і контрольованості	<ul style="list-style-type: none"> – Регульовані (нерегульовані) витрати; – Нерегульовані (неконтрольовані) витрати
За звітними періодами	<ul style="list-style-type: none"> – Капітальні витрати; – Фінансові витрати
В залежності від доцільності їх здійснення	<ul style="list-style-type: none"> – Продуктивні витрати; – Непродуктивні витрати
За ступенем залежності від прийняття рішень	<ul style="list-style-type: none"> – Релевантні витрати; – Не релевантні витрати
За порядком обчислення	<ul style="list-style-type: none"> – Фактичні витрати; – Планові (бюджетні) або прогнозовані; – Нормативні витрати
За ознакою переносу вартості в часі	<ul style="list-style-type: none"> – Операційні витрати; – Витрати на амортизацію

1. за центрами відповідальності (місцем виникнення витрат):

- витрати виробництва;
- цеху;
- дільниці;
- технологічного переділу.

2. за видами продукції:

- витрати на виробі;
- типові представники виробів;
- групи однорідних виробів;
- одноразові замовлення;
- напівфабрикати, валову, товарну, реалізовану продукцію.

3. за єдністю складу (однорідністю) витрат:

– одноелементні;

– комплексні.

4. за способом віднесення на собівартість включаються:

– прямі витрати;

– непрямі витрати.

5. за видами витрат:

– витрати за економічними елементами;

– витрати за статтями калькуляції.

За економічними елементами (однорідні витрати):

– матеріальні витрати;

– витрати на оплату праці;

– відрахування на соціальні заходи;

– амортизаційні відрахування;

– інші витрати.

Групування витрат за статтями калькуляції:

1. Виробничі витрати:

– прямі матеріальні витрати (сировина та основні матеріали, куповані напівфабрикати та комплектуючі вироби, допоміжні та інші матеріали), які безпосередньо відносяться до конкретного об'єкту витрат;

– прямі витрати на оплату праці (заробітна плата та інші витрати робітникам, що зайняті у виробництві), які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкту витрат;

– інші прямі витрати;

– загально виробничі витрати (витрати на управління виробництвом, амортизація основних засобів та нематеріальних активів загально виробничого призначення, витрати на управління та експлуатацію устаткування, витрати а обслуговування виробничого процесу, витрати на опалення, водопостачання

					БЕП32.16.000.КРБ	15
		№ доквм.	По			

виробничих приміщень, витрати по охороні праці, техніці безпеки та захист навколишнього середовища, інші витрати);

6. Витрати періоду:

– втрати періоду операційної діяльності (адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати);

– фінансові витрати (витрати на процентні та інші витрати підприємства, пов'язані із залученням позичкового капіталу);

– інвестиційні витрати (втрати від участі в капіталі, витрати на ліквідацію необоротних активів та інше).

7. за відношенням до обсягу виробництва входять:

– змінні витрати;

– умовно — постійні витрати.

7. за відношенням до процесів виробництва і реалізації розрізняють:

– виробничі витрати;

– поза виробничі витрати.

8. за календарними періодами:

– витрати поточні;

– одноразові.

Поточні витрати, які є необхідними для отримання готової продукції, поділяються на:

– циклічні;

– безперервні.

Циклічні повторюються з кожним циклом виготовлення продукту (витрати на основні і допоміжні матеріали, інструмент, заробітну плату виробників, технологічні, енергетичні витрати та інше.)

Безперервні витрати — це постійні витрати незалежно від виробництва продукції (утримання приміщень, споруд, устаткування, апарату управління тощо.)

					БЕП32.16.000.КРБ	16
		№ доквм.	По			

Найбільшу частку у всіх витратах підприємства займають витрати на виробництво продукції. Сукупність виробничих витрат показує, в яку вартість обходиться підприємству виробництво виготовленої продукції, тобто вони становлять виробничу собівартість продукції.

Отже, собівартість продукції це вартісна (грошова) оцінка витрат на підготовку виробництва, виготовлення та збут продукції.

Собівартість продукції належить до числа найважливіших показників роботи підприємства. Вона характеризує ефективність всього процесу виробництва на підприємстві, оскільки в ній відображаються: рівень організації виробничого процесу, технічний рівень, продуктивність праці, частка затрат на виробництво за окремими статтями та елементами і інші витрати на випуск продукції [9].

Вона використовується як показник для контролю за використанням ресурсів виробництва, визначення економічної ефективності організаційно-технічних заходів, встановлення цін на продукцію.

Собівартість продукції тісно пов'язана з господарським розрахунком. За умов самофінансування зниження собівартості продукції є основним джерелом зростання прибутку підприємства. Через собівартість відшкодовуються витрати підприємства, які забезпечують просте відтворення всіх факторів виробництва: предметів і засобів праці, робочої сили, природних ресурсів тощо.

Таким чином у собівартість продукції включають такі витрати:

- на проведення дослідження ринку для виявлення потреби в певному виді продукції;
- підготовку й організацію освоєння виробництва нової продукції;
- організацію виробництва, виключаючи усі витрати на сировину, матеріали, теплову і електроенергію, амортизацію основних засобів і нематеріальних активів, оплату праці персоналу тощо;
- обслуговування виробничого персоналу та управління ним;

					БЕП32.16.000.КРБ	17
		№ доквм.	По			

- реалізацію продукції (упакування, транспортування, рекламу, інформаційне забезпечення і інші витрати);
- розвідування, використання й охорону природних ресурсів (геологорозвідувальні роботи, плата за воду, деревину, охорону повітряного й водного басейнів);
- організацію навчання й підготовку кадрів;
- поточну раціоналізацію виробництва (вдосконалення техніки і технології виробництва, якості продукції) [10].

У собівартість продукції також включаються витрати від браку, недостач, і псування матеріалів у межах встановлених норм, які передбачені технологічним регламентом.

Для аналізу собівартості використовують такі дані:

- ф. №5 — с «Звіт про витрати на виробництво продукції, робіт, послуг»;
- ф. №2 — «Звіт про фінансові результати»;
- кошториси витрат;
- дані синтетичного і аналітичного обліку витрат за основними і допоміжними виробництвами;
- матеріали ревізій та обстежень;
- результати аналізу собівартості за попередні роки.

Реформування бухгалтерського обліку спричиняє необхідність зміни організації усієї економічної діяльності підприємства. Формування собівартості окремих видів продукції належить до сфери внутрішньогосподарського (управлінського обліку). Стаття I «Закону про бухгалтерський облік» передбачає самостійність підприємства при розробці системи і форми управлінського обліку, у звітності й контролі господарських операцій.

В собівартості продукції знаходить своє відображення дія ринкових економічних законів, які сприяють зниженню витрат на виготовлення продукції за рахунок прискорення науково-технічного розвитку, поліпшення якості та

		№ доквм.	По			
БЕП32.16.000.КРБ						18

конкурентоспроможності продукції, ресурсозбереження, впровадження мало — та безвідходних технологій, інтенсифікації виробництва.

Собівартість продукції є мірилом рівня затрат на виготовлення тієї чи іншої продукції. Вона використовується для контролю за використанням матеріальних і всіх інших ресурсів виробництва, визначення економічної ефективності організаційно-технічних заходів.

1.2. Показники рівня собівартості продукції та фактори впливу на зміну собівартості

Одним з головних напрямків формування дохідності підприємства повинно бути зниження собівартості продукції. Зростання обсягу виробництва і реалізації цін на продукцію приносить, як правило, тимчасовий успіх підприємству. Великі резерви знаходяться в галузі зниження рівня витрат.

1.1 Найбільш узагальнюючим показником собівартості продукції, який відображає прямий зв'язок з прибутком є, рівень витрат на одну гривню продукції.

Для того, щоб визначити і проаналізувати рівень витрат на одну гривню продукції, необхідно здійснити ряд додаткових розрахунків. Це стосується передусім необхідності перерахунку фактичного обсягу виготовленої продукції на планову собівартість, планові ціни, а також урахування зміни цін на сировину, матеріали і товарну продукцію у звітному періоді.

Витрати на одну гривню обсягу промислової продукції — важливий, найбільш узагальнюючий показник собівартості продукції. Однією з переваг цього показника є його універсальність: його використання дає можливість оцінити не лише виконання плану за собівартістю продукції, а й дати оцінку її динаміки в будь-якій галузі виробництва, провести порівняльний аналіз собівартості продукції на підприємствах, які випускають однорідну продукцію [5].

Витрати на одну гривню обсягу промислової продукції розраховують діленням загальної суми витрат на виробництво і реалізацію продукції на вартість випущеної продукції в оптових цінах підприємства.

					БЕП32.16.000.КРБ	19
		№ доквм.	По			

Вивченню та оцінці собівартості одиниці найважливіших видів продукції економічні служби підприємства повинні приділити особливу увагу, оскільки результати аналізу цього важливого показника використовуються для виявлення шляхів подальшого зниження собівартості продукції, проведення низки організаційно-технічних заходів щодо економії витрат на конкретних ділянках роботи.

Для формування собівартості досить важливо вивчити усі фактичні витрати, що виникають на підприємстві.

Фактичні витрати порівнюють з плановими за кожним видом використаних матеріалів, розраховують відхилення і вплив факторів на зміну цих витрат.

На відхилення фактичних витрат від планових впливають фактори:

- зміна норм витрат;
- зміна цін на матеріали;
- зміна матеріалів.

Вплив фактору норм розраховується таким чином: фактична норма мінус планова норма витрат множиться на планову ціну.

Вплив фактору цін обчислюється так: фактична ціна мінус планова ціна множиться на фактичну норму.

Відомо, що ціна на матеріали не залежить від діяльності підприємства, але частина ціни – транспортно-заготівельні витрати – залежать від підприємства, бо вони плануються і фактично обліковуються.

Вплив фактору «заміна матеріалів» розраховується так: різниця між нормою заміняючого матеріалу множиться на ціну заміненого матеріалу.

Собівартість реалізованої продукції, витрати операційної діяльності формуються за статтями витрат, до яких відносяться:

- прямі матеріальні витрати;
- прямі витрати на оплату праці;
- інші прямі витрати;

		№ доквм.	По			
БЕП32.16.000.КРБ						20

- загально-виробничі витрати;
- адміністративні витрати;
- витрати на збут;
- інші операційні витрати.

До складу прямих матеріальних витрат включається вартість сировини та основних матеріалів, що утворюють основу вироблюваної продукції, купівельних напівфабрикатів, та комплектуючих виробів, допоміжних матеріалів, які можна безпосередньо віднести до конкретного об'єкта витрат.

До складу прямих витрат на оплату праці включаються заробітна плата та інші виплати робітникам, зайнятим у виробництві продукції, які можна безпосередньо віднести до конкретного об'єкта витрат.

До складу інших прямих витрат включаються всі інші виробничі витрати, які можна безпосередньо віднести до конкретного об'єкта витрат: відрахування на соціальні заходи, орендна плата, амортизація технологічного устаткування, електроенергія рушійна тощо.

До складу загально виробничих витрат включаються:

- витрати, пов'язані з управлінням виробництвом (оплата праці працівників апарату управління структурних підрозділів; відрахування на соціальні заходи; оплата робіт консультативного та інформаційного характеру, пов'язаних із забезпеченням виробництва);
- витрати на службові відрядження в межах встановлених норм;
- витрати на повне відновлення основних засобів та капітальний ремонт (загально виробничого призначення) у вигляді амортизаційних відрахувань;
- сума сплачених орендарем процентів за користування наданими в оперативну та фінансову оренду основними фондами;
- витрати некапітального характеру, пов'язані з удосконаленням технології, організацією виробництва, поліпшенням якості, конкурентоздатності

					БЕП32.16.000.КРБ	
						21
		№ доквм.	По			

продукції, підвищенням її надійності та інших властивостей у ході виробничого процесу;

- витрати на обслуговування виробничого процесу (придбання сировини, матеріалів, палива, енергії, інструментів, проведення поточного ремонту, технічний огляд і технічне обслуговування основних виробничих засобів, за винятком їх реконструкції і модернізації, контроль за виробничими процесами та якістю продукції, забезпечення правил техніки безпеки праці);

- витрати на пожежну і сторожову охорону;

- знос малоцінних і швидкозношуваних предметів;

- втрати внаслідок технічного неминучого браку.

Загально-виробничі витрати поділяються на:

1) умовно-постійні – відносяться витрати, загальна сума яких збільшується пропорційно до обсягу виробництва;

2) умовно-змінні – витрати при збільшенні обсягу виробництва не змінюються або змінюються непропорційно.

До складу адміністративних витрат відносяться витрати, спрямовані на обслуговування та управління підприємством:

- загальні корпоративні витрати;

- витрати на службові відрядження та утримання апарату управління підприємством;

- витрати на утримання основних засобів загальногосподарського використання;

- оплата професійних послуг (юридичних, аудиторських);

- витрати на зв'язок;

- амортизація нематеріальних активів загальногосподарського використання;

- витрати на врегулювання спорів у судових органах;

- податки, збори, обов'язкові платежі;

					БЕП32.16.000.КРБ	
		№ доквм.	По			22

- оплата послуг банків.

До складу витрат на збут включаються витрати, пов'язані з реалізацією продукції:

- витрати на переупаковку продукції на складах готової продукції;
- оплата праці та комісійні винагороди за збут;
- витрати на рекламу та дослідження ринку;
- витрати на перепродажну підготовку товарів;
- витрати на відрядження працівників, зайнятих збутом;
- витрати на утримання основних засобів, пов'язаних зі збутом продукції;
- втрати на транспортування, перевалку і страхування готової продукції;
- витрати на гарантійний ремонт і гарантійне обслуговування.

До інших операційних витрат відносяться:

- витрати на дослідження і розробки;
- собівартість реалізованої іноземної валюти;
- собівартість реалізованих виробничих запасів;
- сума безнадійної дебіторської заборгованості та відрахування до резервів сумнівних боргів;
- втрати від операційної курсової валюти;
- втрати від знецінення запасів та інше.

Витрати операційної діяльності групуються за такими економічними елементами:

- матеріальні витрати;
- витрати на оплату праці;
- відрахування на соціальні заходи;
- амортизація;
- інші операційні витрати.

До складу елемента «Матеріальні витрати» включаються витрати на:

		№ доквм.	По			
					БЕП32.16.000.КРБ	23

1) сировину й матеріали, які використовуються як основні та допоміжні матеріали в операційній діяльності підприємства при виготовленні продукції або для господарських потреб;

2) купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби, які використані в операційній діяльності підприємств;

3) придбане у сторонніх підприємств і організацій будь-яке паливо та енергію всіх видів, які використовуються на технологічні та інші операційні цілі;

4) тару й тарні матеріали, що використані в операційній діяльності підприємства;

5) будівельні матеріали, які використані як основні та допоміжні матеріали в операційній діяльності;

6) запасні частини, які використані для ремонту основних засобів, інших необоротних матеріальних активів та малоцінних і швидкозношуваних предметів підприємства;

7) інші матеріальні витрати, які відображають вартість виконаних для підприємства робіт і послуг виробничого і невиробничого характеру;

8) малоцінні й швидкозношувані предмети (МШП), що використовуються протягом не більше одного року або нормального операційного циклу, не більше одного року.

До складу елемента «Витрати на оплату праці» включаються:

1) заробітна плата за окладами і тарифами, нарахована за виконану роботу відповідно до встановлених норм праці;

2) надбавки та доплати до тарифних ставок та посадових окладів у розмірах, передбачених діючим законодавством;

3) премії та заохочення робітникам, спеціалістам та іншим службовцям за виробничі результати;

4) матеріальна допомога;

5) гарантійні та компенсаційні виплати;

										БЕП32.16.000.КРБ	24
		№ доквм.		По							

6) оплата відпусток та іншого невідпрацьованого часу;

7) інші виплати на оплату праці.

До складу елемента «Відрахування на соціальні заходи» включаються:

1) відрахування на обов'язкове державне пенсійне страхування;

2) відрахування на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням;

3) відрахування на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття;

4) відрахування на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності;

5) відрахування на індивідуальне страхування персоналу підприємства;

6) відрахування на інші соціальні заходи стосовно персоналу підприємства.

До елемента «Амортизація» включається сума нарахованої амортизації основних засобів, інших необоротних матеріальних активів та нематеріальних активів.

Відповідно до п. 14.1.3 Податкового кодексу України амортизація – систематичний розподіл вартості основних засобів, інших необоротних та нематеріальних активів, що амортизується, протягом строку їх корисного використання (експлуатації) [1].

Вартість, що амортизується, – первинна або переоцінена вартість необоротних активів за вирахуванням їх ліквідаційної вартості. Вартість об'єкта основних засобів, що амортизується, не може перевищувати його первинну вартість, – вона може бути меншою або дорівнювати їй.

Нарахування амортизації здійснюється протягом строку корисного використання об'єкта, що встановлюється підприємством при визначенні цього об'єкта активом. Строк корисного використання (експлуатації) – очікуваний

					БЕП32.16.000.КРБ	25
		№ доквм.	По			

період, протягом якого необоротні активи будуть використовуватися підприємством або з їх використанням буде виготовлено очікуваний підприємством обсяг продукції. Нарахування амортизації проводиться щомісяця незалежно від фінансових результатів підприємства.

До елемента «Інші операційні витрати» належать: витрати на відрядження фізичних осіб; витрати на придбання літератури для інформаційного забезпечення господарської діяльності підприємства; витрати на оплату послуг за участь у семінарах; витрати на проведення аудит; витрати на транспортне обслуговування; оплата за використання та обслуговування технічних засобів управління; витрати на придбання ліцензій та інших спеціальних дозволів, що видані для ведення господарської діяльності; витрати на охорону праці; витрати на перевезення працівників підприємства до місця роботи і назад; витрати, пов'язані з виконанням робіт вахтовим методом; витрати, пов'язані з оплатою послуг комерційних банків та інших кредитних фінансових установ; витрати зі страхування ризиків; інші операційні витрати.

Калькуляції собівартості одиниці продукції складаються з таких розділів:

- 1) собівартість продукції за статтями калькуляції;
- 2) розшифрування матеріальних витрат на одиницю продукції (перелік видів матеріалів, використаних на її виробництво);
- 3)покупні вироби і напівфабрикати;
- 4) трудові витрати на одиницю продукції.

Калькулювання – це обчислення собівартості продукції (окремих виробів), яке потрібне для обґрунтування цін на продукцію, розрахунку рентабельності виробництва, аналізу витрат на виробництво однакової продукції на різних підприємствах, визначення економічної ефективності різних організаційно-технічних заходів [13].

Калькуляцію розуміють як процес обчислення собівартості одиниці продукції. Калькуляція потрібна для вирішення таких економічних завдань як обґрунтування цін на вироби, обчислення рентабельності виробництва, аналізу

					БЕП32.16.000.КРБ	26
		№ доквм.	По			

витрат на виробництво однакових виробів на різних підприємствах, визначення економічної ефективності різних організаційно-технічних заходів тощо.

У кінцевому результаті калькуляція є документом, в якому представлені всі витрати на виробництво і реалізацію одиниці конкретного виду продукції у вигляді витратних статей.

Статті калькуляційних витрат:

- 1) сировина і матеріали;
- 2) зворотні відходи;
- 3) покупні вироби і напівфабрикати;
- 4) паливо і енергія на технологічні цілі;
- 5) основна заробітна плата промислово-виробничого персоналу;
- 6) додаткова заробітна плата промислово-виробничого персоналу;
- 7) відрахування на соціальне забезпечення виробників;
- 8) витрати на підготовку та освоєння виробництва;
- 9) витрати на утримання та експлуатацію машин і устаткування;
- 10) загально-цехові витрати;
- 11) загальнозаводські витрати;
- 12) втрати від браку продукції;
- 13) інші виробничі витрати;
- 14) позавиробничі витрати.

Відомо, що сукупні витрати підприємства залежно від їх призначення виражаються різними показниками. Згідно з чинним законодавством та інструктивними матеріалами визначаються такі показники:

- валові витрати;
- кошторис виробництва;

Показник валових витрат введено в систему економічних обчислень та обліку на підприємствах для значення оподаткованого прибутку відповідно до Податкового кодексу України [1]. Він є синтетичним показником і включає не лише

					БЕП32.16.000.КРБ	27
		№ доквм.	По			

ті витрати, що формують собівартість продукції, а й інші. Тому цей показник при аналізі собівартості продукції не розглядається.

Кошторис виробництва – це витрати підприємства, пов’язані з основною діяльністю за певний період, незалежно від того, відносять їх на собівартість продукції в цьому періоді чи ні. Кошторис виробництва і собівартість загального обсягу продукції, як правило, не збігаються.

Кошторис виробництва складається за економічними елементами, до яких належить:

- 1) матеріальні витрати;
- 2) витрати на оплату праці;
- 3) відрахування на соціальні заходи;
- 4) амортизація;
- 5) інші операційні витрати.

Практичне значення кошторису виробництва полягає в тому, що узагальнюючи поелементні витрати підприємства, він показує їхню структуру (витрати на матеріали, персонал, основні засоби і ін.) і дає можливість визначити фактори, які негативно впливають на вартість продукції.

Порядок розробки кошторису залежить від стадії форм прогнозування, наявності інформації, розміру підприємства.

Кошторис на виробництво виготовленої продукції розробляється, коли вирішені такі головні питання:

- є замовлення на продукцію, яку може випускати підприємство, визначено її асортимент, кількісні та якісні показники;
- вирішені питання постачання основної сировини, матеріалів, комплектуючих деталей і вузлів, запасних частин, допоміжних матеріалів і ін.;
- визначені постачальники і ціни на сировину, що постачається, матеріали, комплектуючі та ін.;
- розроблений технічно-промисловий фінансовий план:

					БЕП32.16.000.КРБ	28
		№ доквм.	По			

- технічне оснащення виробництва;
- приведення потужностей у відповідність до програми виробництва;
- безпосередні фінансові та матеріальні витрати на технічне переоснащення;
- визначена договірна ціна на поставку готової продукції за кожним її видом.

Маючи пакет необхідних вихідних даних, включаючи сюди витрати палива, енергії, заробітної плати та ін. витрати, розробляється кошторис всього виробництва і виводяться абсолютні витратні показники та можливий дохід від реалізації виготовленої продукції.

За відсутності фактичних витрат на окремі елементи виробництва беруться розрахункові показники, які потім корегуються на прогнозі коефіцієнта при зміні обсягу виробництва, кількості персоналу, вартості основних засобів та інше.

1.3. Шляхи зниження витрат на виробництво та реалізацію продукції

Зниження витрат – це не одноразовий акт, а повсякденне завдання, що стоїть перед керівництвом підприємства. Така постановка питання передбачає визначення та розгляд змісту факторів, які впливають на рівень і динаміку розвитку собівартості. Зниження собівартості – це багатоплановий процес, що вимагає системного підходу і єдиного управління. Це обумовлюється тим, що собівартість є узагальнюючим показником всіх видів витрат на одиницю продукції – трудомісткості, матеріаломісткості, фондомісткості та інше.

Методи зниження витрат визначаються їх характером. Так, зниження трудомісткості зазвичай вимагає підвищення технічної озброєності праці, а зниження матеріаломісткості – впровадження нових технологій.

При управлінні діяльністю щодо зниження собівартості необхідно виходити насамперед із виявлення резервів, необхідних для цього. Слід розрізняти виробничі та поточні резерви.

					БЕП32.16.000.КРБ	29
		№ доквм.	По			

Виробничі резерви передбачають створення у виробничому плані оптимального рівня резервів, що забезпечують надійне функціонування системи при можливих збоях. В умовах ринкових відносин їх величина залежить не тільки від обсягу виробництва, а й від руху цін на сировину, можливості швидкого його придбання та ін. У більшості випадків, виходячи з прогнозу руху цін, доцільно створювати великі запаси сировини, і навпаки.

Поточні резерви виявляються на основі зіставлення результатів діяльності з планом і підсумками попереднього періоду. До них відносяться скорочення втрат сировини і робочого часу, ліквідація простоїв, боротьба з нераціональним використанням сировини.

У галузях АПК, де частка сировини і матеріалів в собівартості продукції коливається в межах 60-92 %, їх економія є головним напрямом скорочення собівартості, важливим фактором підвищення ефективності виробництва.

Разом з тим при всьому різноманітті конкретних шляхів економії матеріальних ресурсів можна виділити такі основні напрямки:

- раціональне використання сировини, матеріалів, палива, електроенергії;
- скорочення відходів і втрат;
- ліквідація браку;
- впровадження нових видів економічних матеріалів і заміників;
- комплексне використання сировини та матеріалів;
- зменшення зворотних відходів.

Собівартість багатьох продуктів харчування в значній мірі залежить від якості отриманої сировини. Останнє ж визначається правильністю дотримання агротехнічних вимог на підприємствах сільського господарства і у фермерах. В її основі лежать вимоги щодо дотримання не тільки збереження самої сировини (бій, псування), але і його технічної цінності (цукристість, % збереження корисних речовин, вмісту сухих речовин та ін.).

У економії матеріалів важлива роль належить переходу на ресурсозберігаючу

		№ доквм.	По		БЕП32.16.000.КРБ	30

техніку і прогресивну технологію виробництва, мало- або безвідходні способи обробки.

Також шляхами зниження собівартості є:

5. зростання продуктивності праці. Мірилом продуктивності праці на підприємствах є кількість продукції, яка припадає в середньому на одного працюючого. Зростання продуктивності праці забезпечує зниження рівня собівартості продукції. Насамперед, зменшується частка зарплати основних робітників у собівартості одиниці продукції.

Сьогодні майже весь приріст продуктивності праці забезпечується за рахунок підвищення технічного рівня виробництва, впровадження нової техніки і організаційно-технічних заходів.

Підвищення продуктивності праці означає зниження трудових витрат, а отже, і суми заробітної плати в собівартості кожної гривні продукції.

При технічному удосконаленні виробництва збільшується заробітна плата робітника. Отже, впровадження нової техніки вигідно і для підприємства (скорочується собівартість) і для робітника (підвищується заробітна плата). Якщо збільшується вироблення не за рахунок технічного удосконалення, а за рахунок підвищення кваліфікації, досвіду, то норми виробітку і розцінки за продукцію не переглядаються, підвищується зарплата в тій же пропорції, що і продуктивність праці. Звідси частка зарплати в собівартості залишається на 2021 рівні.

Таке підвищення продуктивності також вигідне для підприємства, бо збільшується випуск продукції. А з зростанням випуску продукції змінюються і витрати на неї, але різні витрати поведуться по-різному: деякі ростуть пропорційно обсягу виробництва продукції, інші зовсім не збільшуються, або ростуть незначно.

Крім технічних удосконалень зростанню продуктивності сприяють і організаційні заходи, особливо ті, які ведуть до скорочення втрат робочого часу. Втрачена година – це недоотримана продукція, це збільшення витрат на продукцію. Непродуктивні втрати часу викликаються незадовільною організацією праці та внутрішньозаводського планування, несумлінним ставленням до свого

		№ доквм.	По		БЕП32.16.000.КРБ	31

громадського обов'язку, до своєї праці.

б. вдосконалення і краще використання техніки. До складу витрат з утримання та експлуатації обладнання входять амортизація, витрати на поточний ремонт, матеріали, паливо і енергія, а також зарплата обслуговуючого персоналу, витрати на утримання устаткування та інших робочих місць, відшкодування зносу інструментів, витрати на їх відновлення та інші.

Впровадження передової техніки і технології, модернізація обладнання, краще використання техніки окрім підвищення продуктивності праці знижують, як правило, суму амортизаційних відрахувань у собівартості одиниці або на 1 гривню продукції. На кожен вид основних засобів, у тому числі на виробниче обладнання, у відповідності з термінами фізичного і морального зносу затверджені норми амортизаційних відрахувань. За їх допомогою створюється грошовий фонд, достатній для капітального ремонту і його оновлення.

З ростом і вдосконалення техніки сума щорічної амортизації також зростає, але оскільки зростає і випуск продукції, виготовленої на більш продуктивному обладнанні, то сума амортизації в собівартості одиниці звичайно зменшується.

З підвищенням продуктивності праці допоміжних робітників знижуються витрати на кожну гривню продукції заробітної плати цих робітників.

Новітнє обладнання з більш високими експлуатаційними можливостями дозволяє економити допоміжні матеріали, паливо та енергію.

Вдосконалення і краще використання техніки, економія у витратах з утримання та експлуатації устаткування ведуть до зниження частки цих витрат на кожну гривню продукції.

7. скорочення накладних витрат. Знизити собівартість можна за рахунок скорочення витрат, пов'язаних з обслуговуванням і управлінням виробництвом, а також витрат на реалізацію продукції. Ця група накладних витрат враховується у складі загальноцехових, загальнозаводських і позавиробничих витрат.

Загальноцехові і загальнозаводські витрати відносяться до категорії умовно-постійних витрат, тобто вони незначно змінюються з ростом виробництва

									БЕП32.16.000.КРБ	32
								№ доквм.	По	

продукції. Тому головний резерв відносного скорочення такого роду витрат закладений у зростанні обсягу виробництва.

До складу позавиробничих витрат, які додаються до виробничої собівартості, включаються витрати на тару і упаковку продукції, доставку продукції на станцію і завантаження її у вагони, оплату транспортного тарифу, а також інші витрати на збут. Позавиробничі витрати в основному є постійними витратами за кожною статтею цих витрат. Велике значення для скорочення їх частки в собівартості має зростання випуску продукції.

4. боротьба з невикористаними витратами і втратами. До складу невикористаних витрат і втрат включаються, насамперед, втрати від браку, псування матеріальних цінностей, оплата простоїв робочих, втрати за розтратами і розкраданнями матеріалів і продукції та ін. У більш широкому сенсі невикористаними є і перевитрати матеріалів, переplate за зміни умов роботи робітникам і ін., тобто такі витрати, які не носять суспільно необхідного характеру

Такого роду перевитрати й переplate враховуються за відповідними статтями витрат.

Брак – показник якості роботи. Недоброякісна робота веде до подорожчання виробництва. Випуск продукції низької якості завдає шкоди працівникам і підприємству, тому що витрати на виправлення браку та гарантійний ремонт збільшують втрати від браку, а отже і собівартість продукції.

Штрафи, пені, неустойки списуються безпосередньо за рахунок прибутку; нестачі і втрати від псування матеріалів і продукції на заводських складах включаються до складу загальноцехових і загальнозаводських витрат. Ці статті витрат є оплатою за недбалість, байдужість у роботі.

У металомістких галузях промисловості найважливішим резервом зниження собівартості є безперервне зниження втрат від браку готової продукції. Готова продукція, частково невідповідаюча вимогам стандартів та технічним умовам, вважаються браком. Випуск продукції, яка абсолютно не придатна для використання за прямим призначенням, приводить до зменшення обсягу

						БЕП32.16.000.КРБ	
		№ доквм.	По				33

виробництва, підвищення собівартості, зниження продуктивності праці, збільшення витрат сировини та інших основних матеріалів та енергетичних ресурсів.

Розрізняють брак продукції, виявлений у виробництві (виробничий брак), і експедиційний. Така класифікація прийнята в хлібопекарській промисловості. У кондитерській промисловості розрізняють брак технічний і санітарний; у виноробній – виправний і невивправний.

Стосовно до умов роботи харчових підприємств основними причинами виникнення браку продукції можуть бути недоброякісна сировина, порушення параметрів технологічного режиму, позапланові простої обладнання внаслідок поганої якості його ремонту, недбале ставлення працівників до своїх обов'язків.

5. проблеми боротьби з витратним принципом господарювання. З переходом на ринкові відносини повинен змінитися і підхід до планування витрат і результатів виробництва.

В умовах ринку підприємства самостійно визначають методи калькуляції продукції та обсяги витрат на її випуск, що відповідає міжнародній практиці ведення бухгалтерського обліку.

Однак, при складанні планових калькуляцій майже на всіх підприємствах спостерігаються завищені матеріальні витрати, що пояснюється відсутністю інформації про рівень цін на сировину і матеріали, які включатимуться до складу матеріальних витрат у прийдешні періоди.

Аналіз використання виробничих потужностей підприємств показав, що поряд зі спадом виробництва спостерігається підвищення норм питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів на одиницю продукції.

Перевитрата електроенергії у зв'язку з неповним використанням виробничих потужностей включається у фактичну собівартість продукції, і компенсується споживачем.

Негативно позначаються на ціні продукції дооцінка товарно-матеріальних цінностей.

					БЕП32.16.000.КРБ	34
		№ доквм.	По			

Переоцінка оборотних коштів і індексація основних засобів дають можливість створити на підприємстві необхідні для виробництва запаси матеріалів і покупних виробів, а також забезпечити технічне переозброєння підприємства. Але все це впливає на зростання собівартості продукції.

Практика застосування Типового положення з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості виявила певну зацікавленість підприємств у збереженні високих витрат на виробництво [12]. Оскільки це з одного боку, дає їм можливість утримувати трудові колективи, а з іншого – захищатися від високих темпів інфляції шляхом включення в собівартість дооцінки матеріалів та нарахування амортизації на проіндексовані основні засоби.

Але збереження механізму дооцінки товарно-матеріальних запасів провокує зростання витрат виробництва. На жаль, на даному етапі неможливо як відмовитися від цього механізму, так і ввести контроль за правильністю здійснення дооцінки з метою перешкоди надмірного росту цих витрат. Внаслідок застосування цього механізму постійно відбуваються зміни в структурі фактичної калькуляції продукції, а крім того, виникає необхідність у її постійному перегляді, що негативно позначається як на плануванні, так і на складанні фактичних калькуляцій. Отже, такий механізм дооцінки паралізує калькуляцію собівартості продукції.

Не менш важлива проблема визначення та перегляду норм матеріальних і трудових витрат. Відсутність законодавчих норм щодо єдиного підходу в оплаті праці призводить до значної диференціації її рівня на підприємствах однієї галузі, і вона іноді не завжди є обґрунтованою. Сьогодні заробітна плата безпосередньо не пов'язана з обсягом виробництва і якістю продукції.

Висновки за Розділом 1

Собівартість продукції – це основний якісний показник роботи підприємства. Її рівень відображає досягнення та недоліки роботи як підприємства в цілому, так і

		№ доквм.	По				БЕП32.16.000.КРБ	35

кожного структурного підрозділу. Систематичне зниження собівартості продукції має важливе господарське значення, бо дає змогу за стабільних ринкових цін збільшувати прибуток на кожну гривню витрат, підвищувати конкурентоспроможність продукції.

У показнику собівартості продукції відображається вся виробничо-господарська діяльність: стан техніки та технологічного виробництва, рівень використання основних і оборотних засобів, виробничої потужності, рівень продуктивності праці та організації виробництва, досконалість методів управління, стан постачання і збуту, а також дотримання режиму економії.

Собівартість продукції підприємства складається з витрат, пов'язаних з використанням у процесі виробництва продукції природних ресурсів, сировини, матеріалів, палива, енергії, основних засобів, нематеріальних активів, трудових ресурсів, а також інших витрат на її виробництво та реалізацію.

Метою планування собівартості є економічно обґрунтоване визначення величини витрат, необхідних у плановому періоді для виробництва і збуту кожного виду та всієї промислової продукції підприємства.

Головним завданням аналізу собівартості продукції є оцінка обґрунтованості планових завдань із собівартості продукції; перевірка достовірності інформації про фактичну собівартість; оцінка виконання планових завдань за узагальнюючими показниками їх динаміки; дослідження структури витрат порівняно з плановими даними та в динаміці; виявлення резервів зниження витрат на виробництво і реалізацію продукції; розроблення заходів щодо забезпечення ефективного управління витратами і формування собівартості продукції.

Собівартість продукції є мірилом рівня затрат на виготовлення тієї чи іншої продукції. Вона використовується для контролю за використанням матеріальних і всіх інших ресурсів виробництва, визначення економічної ефективності організаційно-технічних заходів.

Одним з головних напрямків формування дохідності підприємства повинно бути зниження собівартості продукції. Зростання обсягу виробництва і реалізації

					БЕП32.16.000.КРБ	36
		№ доквм.	По			

цін на продукцію приносить, як правило, тимчасовий успіх підприємству. Великі резерви знаходяться в галузі зниження рівня витрат.

Зниження собівартості – це багатоплановий процес, що вимагає системного підходу і єдиного управління. Це обумовлюється тим, що собівартість є узагальнюючим показником всіх видів витрат на одиницю продукції – трудомісткості, матеріаломісткості, фондомісткості та інше.

Методи зниження витрат визначаються їх характером. Так, зниження трудомісткості зазвичай вимагає підвищення технічної озброєності праці, а зниження матеріаломісткості – впровадження нових технологій.

Поточні резерви виявляються на основі зіставлення результатів діяльності з планом і підсумками попереднього періоду. До них відносяться скорочення втрат сировини і робочого часу, ліквідація простоїв, боротьба з нераціональним використанням сировини.

Шляхами зниження собівартості є зростання продуктивності праці; вдосконалення і краще використання техніки; скорочення накладних витрат; боротьба з невиробничими витратами і втратами та ін.

					БЕП32.16.000.КРБ	37
		№ доквм.	По			

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ВНУТРІШНЬОГО СТАНУ ПрАТ «ОДЕСЬКИЙ КОНЬЯЧНИЙ ЗАВОД»

2.1. Аналіз стану ринку коньячної продукції та перспективи розвитку

До цієї групи ринкових факторів відноситься розмір ринку, темп його зростання і потенціал, циклічність попиту, еластичність цін, прибутковість, диференціація продукту.

Ринок коньяку і бренді в Україні – належить до категорії ринків, які найбільшою мірою постраждали від економічної кризи і починають відновлюватися.

Цей факт пов'язаний з тим, що коньяк не є продуктом першої необхідності, а скоріше елементом хорошого життя. Падіння купівельної спроможності українців призвело до скорочення місткості ринку.

За даними Держстату, виробництво коньяку та бренді в Україні у 2019 році збільшилося на 1,7 % – до 2,3 млн дал [14].

У той же час, коньяк є найбільшою категорією на ринку міцного алкоголю України з часткою в 57 % на даний момент, як в натуральному, так і в вартісному вираженні.

Однак в 2018 р місткість ринку зросла на 89,7% за рахунок істотного зростання імпорту і збільшення обсягів вітчизняного виробництва.

Економічна криза і політичний конфлікт з Росією також вплинув на показники зовнішньої торгівлі коньячним виробами [15].

За даними Держстатистики України у 2019 році роздрібні продажі коньяку українського виробництва сягнули 3 млрд 460 млн грн, що становить 65,6 %. Решта 34,4 % припадають на імпортований продукт.

Загалом, у 2019 році українці спожили 788 тис. дал коньяку та витратили на це 5 млрд 273 тис. грн. А за рік споживання коньяку в Україні зросло на 13,5 % [16].

					БЕП32.16.000.КРБ	38
		№ доквм.	По			

Протягом звітного періоду найбільше коньяку купили жителі столиці – 275,9 тис. дал. На другому місці – жителі Дніпропетровської області із показником у 147,2 тис. дал. Чимало коньяку придбали жителі Одещини – 121,7 тис. дал, посівши третє місце у списку. На четвертому та п'ятому місці жителі Харківської та Київської областей, які за 9 місяців 2019 року купили 111,4 тис. дал та 111,2 тис. дал коньяку відповідно.

Дані Держстатистики свідчать також про те, що за рік жителі столиці збільшили споживання коньяку на 8,1 %, жителі Дніпропетровщини – на 11,2 %, Одещини – на 16,3 %, Харківщини та Київщини – на 9,8 % та 35,8 % [17].

Ринок коньяку в Україні хоч і невеликий, але розвивається. На коньячному ринку існують проблеми, які пов'язані з вітчизняним законодавством і входженням України до Євросоюзу. Це посилює конкуренцію на ринку і ускладнює вхід на ринок новим гравцям.

Обсяги виробництва і продажів ростуть. У найближчі роки прогнозується подальше зростання споживання коньяків.

Ростуть частки споживання коньяків за середньою ціною і ціною нижче середнього. Однак, незважаючи на це імпорт дорогих преміальних коньяків міжнародних брендів також щороку зростає.

Для того, щоб залучити нових споживачів українські виробники оновлюють асортиментний ряд вироблених коньяків, придумують нові смаки коньяків, розливають коньяк в пляшки різної ємності.

Друга група чинників оцінює стан конкуренції галузевого ринку, наявність рівних конкурентів, інтенсивність конкуренції, ступінь спеціалізації конкурентів, наявність товарів-замінників, завантаження потужностей.

Щодо споживання коньяку в Україні, спостерігається тенденція до переорієнтації споживачів на продукцію більш низького цінового сегмента. Зростає популярність недорогих коньяків вітчизняного виробництва. Причиною цього стало падіння купівельної спроможності населення при зростанні цін як на імпорту, так і на українську продукцію [15].

					БЕП32.16.000.КРБ	39
		№ доквм.	По			

В цілому, на ринку України зростає частка споживання коньяків вітчизняного виробництва. Більшість з них відноситься до низького і середнього цінових сегментів. Незмінним лідером серед українських коньяків за оцінками споживачів є ТМ «Закарпатський».

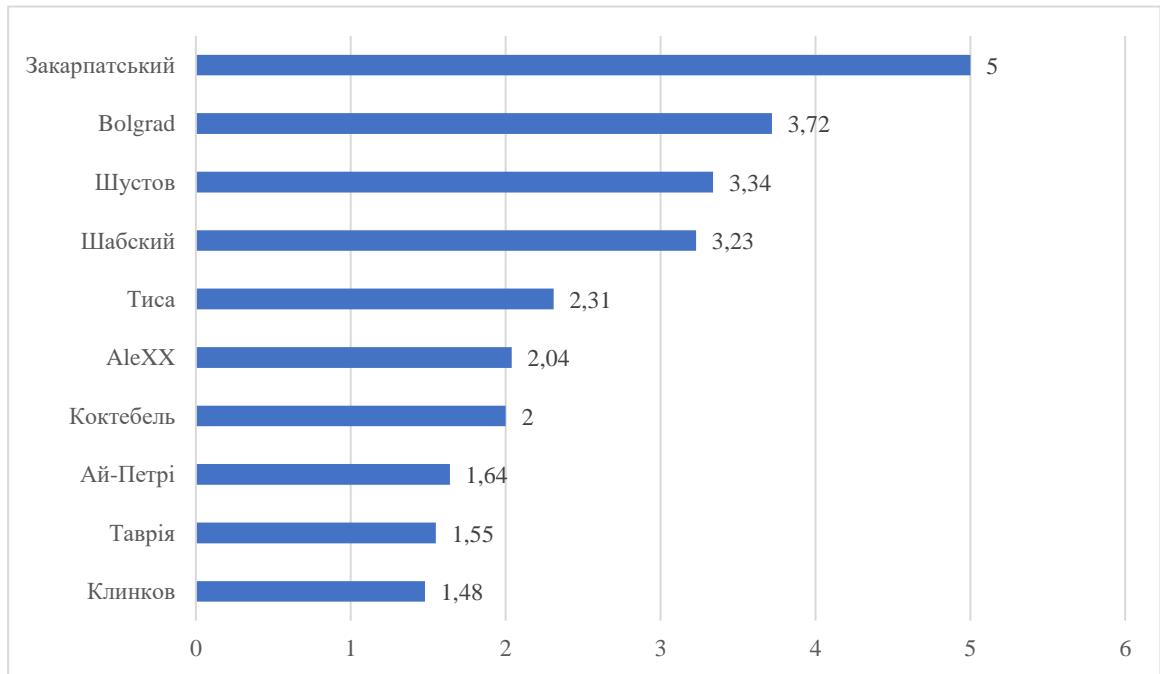

Рис. 2.1. Розподіл споживчих переваг між торговими марками коньяку/бренді українського виробництва в 2020 році

В Україні перший коньячний завод з'явився в 1899 р і належав він Миколі Шустову. На сьогоднішній день в Україні виробляють коньяк 13 підприємств, які випускають на ринок більше 50 найменувань коньяку.

Найбільш відомі виробники коньяку в Україні та їх торгові марки наведені нижче.

Одеський коньячний завод входить в один з найбільших європейських холдингів Global Spirits. Одеський коньячний завод випускає коньяки під українською торговою маркою «Шустов». Лінійка коньяків під ТМ «Шустов»:

- традиційні коньяки «Коньяк 3 *», «Одеський 3 *», «Десна 4 *»;
- коньяки «Шустов 3 *», «Шустов 4 *», «Шустов 5 *»

- Гран-прі Париж «Шустов V.S.», «Шустов V.S.O.P.», «Шустов V.V.S.O.P.»;

- коньяки «ESTE V.S.O.P.», «ESTE V.V.S.O.P.», «ESTE X.O.»;

- марочні «Чайка», «Аркадія», «Ювілейний»;

- колекційні «Одеса», «Київ», «Золотий Дюк».

Завод марочних вин і коньяків «Коктебель» виробляє марочні столові, міцні, десертні вина і коньяки. Лінійка коньячної продукції заводу «Коктебель»:

- ординарні коньяки «П'ять зірочок», «Кара-Даг», «Коктебель 4», «Три зірочки»;

- марочний коньяк категорії «КВ» «Коктебель»;

- марочні коньяки категорії «КС»: «Коктебель-КС», «Крим»;

- марочні коньяки категорії «ОС»: «Кутузов», «Коктебель 30 років», «Коктебель-Раритет»;

- колекційні коньяки «Коктебель колекційний», «Крим колекційний».

ТОВ «Маглів» (АР Крим, м.Алушта) - коньяки ТМ «Магарач», «Нікітський Сад», «Алушта», «Массандра», «Кастель», «Le Sage», «Grands Krym», «Версаль».

Дім марочних коньяків «Таврія», розташований в м. Нова Каховка, Херсонська обл. об'єднує кілька торгових марок коньяків:

- колекція «Таврія Борисфен»: «Борисфен 5 *», «Борисфен 4 *», «Борисфен 3 *», «Таврія Класік», «Імперіал», «Херсон», «Асканія», «Каховка Люкс»;

- колекція «Таврія Преміум»: «Таврія V.S.», «Таврія V.S.O.P.», «Таврія X.O.»;

- лінійка коньяків ТМ «Георгіївський»: ординарний «Георгіївський V.S.» (3 *), ординарний «Георгіївський V.S.O.P.» (5 *), марочний «Георгіївський кавалер X.O.»;

- лінійка коньяків ТМ «Jatone»: ординарні і марочні коньяки «Jatone V.S.», «Jatone V.S.O.P.», «Jatone X.O.»;

		№ доквм.	По						

БЕП32.16.000.КРБ

41

– лінійка коньяків ТМ «Alexx»: «Alexx GT», «Alexx Silver», «Alexx Gold», «Alexx Platinum».

Ужгородський коньячний завод виробляє українські коньяки під торговими марками «Ужгород», «Карпати», «Тиса», «П'ять зірочок», «Три зірочки», «Закарпатський», «Бескиди», «Невицький замок».

Компанія «Галичина Дістілери» знаходиться в м Бучач, Тернопільська обл. виробляє коньяки під декількома торговельними марками:

- Грінвіч: ординарні коньяки «Грінвіч Резерв», «Грінвіч 3 *», «Грінвіч Особливий Резерв», «Грінвіч 5*»;
- Renuage: «Renuage 4*», «Renuage 5*»;
- Бучач: «Бучач Абданк 5*», «Бучач Потоцький 4*», «Бучач Гербовий 4*».

Компанія «Алеф-Віналь» (АР Крим) випускає коньяк під кількома торговими марками:

– лінійка коньяків ТМ «Жан-Жак»: «Жан-Жак Тіумф», «Жан-Жак 3*», «Жан-Жак V.O. 4*», «Жан-Жак 5*», «Жан-Жак Класик 3*», «Жан-Жак Франс 4*», «Жан-Жак Резерв 5*», «Жан-Жак Париж 4*», «Жан-Жак Париж 5*», «Жан-Жак Ейфелева вежа 5*»;

– лінійка коньяків ТМ KLINKOV: «Клінков V.S.», «Клінков V.S.O.P.», «Клінков X.O.» (сімейна колекція, колекція ординарних коньяків, колекція VIP

– лінійка коньяків ТМ «Дюльбер»: «Дюльбер V.S.», «Дюльбер V.O.», «Дюльбер V.S.O.P.».

Бар'єри входження в галузь і бар'єри виходу підприємства з галузі.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів» (надалі – Закон). Виробництво спирту (у тому числі як лікарського засобу), спирту етилового ректифікованого виноградного спирту етилового ректифікованого плодового може здійснюватися лише на державних підприємствах за наявності у них ліцензій. Виробництво спирту коньячного і плодового здійснюється на державних підприємствах, а також на підприємствах

незалежно від форми власності, мають відповідну ліцензію, повний технологічний цикл виробництва коньяку та алкогольних напоїв за коньячною технологією, забезпечені спеціальною тарою для витримки спиртів, кваліфікованими фахівцями і виробляють зазначені спирти лише для потреб власного виробництва без права реалізації іншим суб'єктам підприємницької діяльності.

Виробництво алкогольних напоїв та тютюнових виробів і торгівлі ними здійснюється суб'єктами підприємницької діяльності незалежно від форм власності за умови одержання ліцензії.

Рішення про проектування і будівництво нових спиртових виробництв, а також про розподіл виробництва спирту між суб'єктами підприємницької діяльності залежно від напрямів використання спирту приймається Кабінетом Міністрів України. Виробництво спирту етилового, коньячного і плодового, спирту етилового ректифікованого виноградного, спирту етилового ректифікованого плодового, спирту-сирцю виноградного, спирту-сирцю плодового та алкогольних напоїв здійснюється за наявності внесених з до Єдиного реєстру місць зберігання спирту. При цьому приміщення, в яких здійснюється виробництво спирту етилового, та місця зберігання спирту, розташовані на державному підприємстві, яке виробляє спирт етиловий, вважаються акцизним складом. Акцизним складом також вважаються виробничі приміщення на території підприємства, де суб'єктом підприємницької діяльності виробляється, обробляється (переробляється) горілка та лікєро-горілчані вироби, та його складські приміщення, в яких зберігається, одержується чи відправляється горілка та лікєро-горілчані вироби. На акцизних складах постійно діють представники органу державної податкової служби України за місцем розташування акцизного складу [18].

На даний момент згідно з міжнародним законодавством українські виробники коньяків мають право використовувати назву «коньяк України» при реалізації напою на території України або при експорті його в країни, що не входять до Євросоюзу. Однак забороняється писати назву латинськими буквами «Cognac» [19].

					БЕП32.16.000.КРБ	43
		№ доквм.	По			

Міністерство юстиції у 2018 році затвердило оновлені «Правила виробництва коньяків України» Документ регулює правила виробництва та маркування коньяків різних марок, включаючи періоди витримки та вміст вітчизняних спиртів.

Варто зауважити, що Україна, ратифікуючи Угоду про асоціацію з ЄС, зобов'язалася припинити використання низки географічних найменувань, які зарезервовані за конкретними країнами ЄС – в тому числі таких назв, як «коньяк», «шампанське», «токай» тощо. Коли текст Угоди погоджували, Київ та Брюссель домовилися про 10-річний перехідний період, протягом якого Україна може продавати на внутрішньому ринку 12 зареєстрованих найменувань алкогольної продукції, зареєстрованих за країнами-членами ЄС, в тому числі коньяк (ст. 208 УА).

Між тим «Правила виробництва...» написані повністю без урахування зобов'язань України за Угодою.

У відповідності до УА, перехідний період завершується у 2025 році, і з 1 січня 2026 року Україна не має права виробляти коньяк. Між тим, затверджений урядовий документ передбачає правила виробництва коньяку до 2027 року, коли таке виробництво буде протизаконним. «Європейська правда» чекає на коментар ЄС з цього приводу [20].

Крім того, значний вплив на галузь виявляє фіскальне регулювання з боку держави, а саме використання непрямих податків (акцизний збір). Підвищення ставок акцизного збору прямо спричинить ріст цін на готову продукцію. При цьому виробники наголошують на тому, що для збереження колишнього рівня рентабельності виробництва необхідно пропорційно збільшувати мінімально припустимі відпускні ціни на коньячну продукцію.

Верховна Рада передбачила використання при виробництві коньяку сировини неукраїнського походження в будь-яких частках.

Про це сказано в законі про зміни до Податкового кодексу, оприлюдненому в середу в Офіційній парламентській газеті «Голос України», передають Українські Новини.

					БЕП32.16.000.КРБ	44
		№ доквм.	По			

Так, у законі прописано, що виробництво українського коньяку здійснюється суб'єктами господарювання незалежно від форми власності шляхом купажу коньячних спиртів українського або неукраїнського походження без будь-яких обмежень щодо частки їх використання у виробництві [21].

Однією з основних проблем коньячної галузі України є дефіцит сировинної бази (виноградники і т.д.). Українські виробники коньяку забезпечені вітчизняною сировиною тільки на 30 %. Основними імпортерами в Україну сировини для виробництва коньяку є Франція, Вірменія, Молдова, Італія. Таким чином, при формуванні собівартості й відпускних цін продукції підприємства у великому ступені піддаються валютним ризикам.

Окремі підприємства сировинну базу підготовлюють самостійно шляхом вирощування своїх виноградників, оскільки в Україні є усі умови для цього. Крім того, специфіка місцевих ґрунтів не дозволяє розвиватися филлоксері - головному шкіднику винограду, та забезпечує стабільні врожаї винограду щорічно [22].

Коньяк – міцний алкогольний напій, що володіє специфічним кольором, букетом і смаком. Він виготовляється з коньячного спирту, який отримують в результаті перегонки білих сухих виноградних вин з пізнішою витримкою в дубових бочках не менше 3 років. Коньячні виноматеріали готують з різних сортів винограду, в основному білих, але інколи використовують деякі червоні сорти, які обробляються по типу білого.

В залежності від строку витримки і якості коньяки поділяють на ординарні, марочні і колекційні. До ординарних коньяків відносять напої, отримані із коньячних спиртів із строком витримки від 3 до 5 років. Строк витримки позначається зірочками. Міцність ординарних коньяків від 40 до 42 об%. Марочні коньяки готують із коньячних спиртів із строком витримки вище 6 років. До цієї групи відносяться: коньяк витриманий КВ (6-7 років), коньяк витриманий вищої якості КВВЯ (8-10 років), коньяк старий КС (10 років і більше). Міцність марочних коньяків від 40 до 57 об%. Колекційні коньяки готують із марочних коньяків, додатково витриманих не менше 3х років в дубових бочках або бутах.

В коньяках допускається вміст метилового спирту не більше 0,1об%, міді -8 мг/л, олова – 5 мг/л і заліза – 1 мг/л; не допускається присутність свинцю [23].

Основними технологічними операціями коньячного виробництва є: приготування виноматеріалів, отримання і витримка коньячних спиртів, купаж, обробка і витримка коньяків.

Після витримки коньяки обробляють холодом при температурі мінус 8-12 С протягом 5-10 діб, фільтрують порцій температурі і розливають в пляшки.

Отже, за методикою Портера, стан конкуренції визначається п'ятьма основними силами: загрозою входження нових учасників на ринок, ринковою владою продавця, загрозою появи продуктів-замінників, ринковою владою покупця та конкуренцією усередині галузі. У сукупності ці сили стають загальним потенціалом максимальної прибутковості галузі. В таких умовах головною метою для підприємства є знаходження і заняття власного місця в галузі, щоб бути найбільш захищеним від негативного впливу цих сил або самому впливати на них.

І з усього вище сказаного можна зробити висновки, що на даний момент, увійти на ринок виробництва коньяку новому учаснику буде дуже важко. Оскільки а) збільшення масштабів виробництва примушує нові компанії або відразу входити з великим обсягом виробництва, або згодитися на низьку прибутковість;

б) диференціація продукту викликає у споживачів звичку до конкретної торгової марки, яку дуже важко зруйнувати;

в) для входження в галузь виникає потреба у великих капіталовкладеннях, особливо незворотних (наприклад, науково-дослідні роботи, попереднє рекламування), що зменшує кількість потенційно можливих конкурентів;

г) у «новачків» у даній галузі формуються більш високі витрати в порівнянні з компаніями, які мають досвід, передові технології, активи, придбані за цінами в доінфляційний період, патенти та ін.;

д) у виробників, що тільки увійшли до галузі, може бути суттєво зачинений існуючими виробниками доступ до каналів розподілу;

		№ доквм.	По		БЕП32.16.000.КРБ	46

е) політика уряду, яка може обмежити або взагалі виключити вторгнення на ринок нових конкурентів шляхом ліцензування, обмеження доступу до сировинних ресурсів та ін.

2.2. Техніко-економічна характеристика ПрАТ «Одеський коньячний завод»

ПрАТ «Одеський коньячний завод» є юридичною особою, зареєстрованою відповідно до законодавства України 26 грудня 2002 року. Юридична адреса Компанії: вул. Мельницька, 13, Одеса, 65005, Україна [24].

Головним виконавчим органом Компанії є правління під керівництвом Голови правління. ПрАТ «Одеський коньячний завод» – дочірнє підприємство GLOBAL SPIRITS AMG TRADING Ltd, зареєстрованого на Кіпрі. У 2022 році відбулася зміна кінцевого бенефіціарного власника. 2021 власником був Черняк Євгеній Олександрович, з 28 липня 2022 року кінцевим бенефіціарним власником є Вахтер Мартін Мікаель.

Основною діяльністю Компанії є виробництво горілкової продукції, дистрибуція алкогольних та інших напоїв, а також інші торговельні операції в Україні. Повсякденне управління діяльністю Компанії здійснювалося з її основного місцезнаходження за адресою: вул. Мельницька, 13, Одеса, 65005, Україна. Виробничі потужності знаходяться в місті Одеса і смт. Великодолинське, Овідіопольський район, Одеська обл.

Компанія здійснює свою діяльність переважно в Україні, також експортує свою продукцію за кордон. 24 лютого 2022 року Російська Федерація почала військове вторгнення в Україну, що стало приводом для введення воєнного стану. Російська військова агресія потягнула за собою додаткові труднощі в забезпеченні оперативної діяльності Компанії, зокрема відбулося підвищення закупівельних цін на сировину та ускладнилися логістичні зв'язки. Початок військових дій значним чином обмежив діяльність Компанії, однак Компанія швидко поновила роботу та з початку літа запрацювала у штатному режимі. Втрат активів не відбувалося, заводи

								БЕП32.16.000.КРБ	47
		№ доквм.	По						

Компанії розташовані далеко від лінії фронту, пошкоджень не було. Проблем із погашенням зобов'язань чи отриманням оплати від покупців не було. Компанія вживає необхідних заходів для продовження звичайної діяльності в умовах, що склалися в країні. Управлінський персонал контролює всі зміни в поточних умовах здійснення діяльності та вживає заходів у разі потреби.

Одеський коньячний завод (ПрАТ «Одеський коньячний завод») – один із найбільших виробників коньяків в Україні та Європі. Підприємство повного циклу виробництва коньяків за класичною французькою (шарантською) технологією: всі стадії виробництва коньяків, від вирощування виноградних саджанців до витримки високоякісних спиртів власної викурювання та розливу коньяків у пляшки, проходять на одному підприємстві. Цех спиртокуріння Одеського коньячного заводу (ОКЗ) — один із наймасштабніших у Європі.

2.3. Діагностика внутрішнього стану ПрАТ «Одеський коньячний завод»

2.3.1. Аналіз обсягу випуску та реалізації продукції [25, 26]

Для аналізу обсягу випуску продукції в натуральному і вартісному вираженні складаємо таблицю 2.1.

Таблиця 2.1

Виробництво продукції в натуральному і вартісному виразі

Показники	2021рік	2022рік	Відхилення	
			абсолютне	відносне
1.Обсяг виробленої промислової продукції (без ПДВ та акцизного податку):				
- у діючих оптових цінах підприємства (ПП), тис. грн	612050	935562	323512	52,86
- у порівняних цінах (ППп), тис. грн	612050	749288	137238	22,42
2. Фактично вироблено продукції (ВП), тис. дал	388	475	87	22,42

У 2022 році в порівнянні з 2021 роком збільшився обсяг виробленої продукції у діючих цінах на 323512 тис. грн або 52,86 %. В порівнянні з 2021 роком збільшився фактичний випуск продукції на 87 тис. дал.

Збільшення обсягу виробленої промислової продукції свідчить про збільшення попиту на продукцію підприємства.

Аналіз використання виробничої потужності підприємства.

Виробнича потужність підприємства характеризує максимально можливий рівень випуску продукції відповідно до певної номенклатури, асортименту, якості за умови як найповнішого використання устаткування і виробничих площ, застосування прогресивної технології і організації виробництва. Для аналізу використання виробничої потужності складаємо таблицю 2.2.

Таблиця 2.2

Використання виробничої потужності підприємства

Показники	2021 рік	2022 рік	Відхилення
1. Середньорічна виробнича потужність (П), тонн	500	600	100
2. Фактично вироблено продукції (ВП), тонн	388	475	87
3. Коефіцієнт використання виробничої потужності, частка (ст.2/ст.1)	0,776	0,792	0,016

Підприємство має значну виробничу потужність, яка змінилась у 2022 році в порівнянні з 2021 на 100 тис. дал. Виробнича потужність характеризується високим рівнем використання, про це свідчать значення коефіцієнту використання виробничої потужності, який у 2021 році знаходився на рівні 77,6 %, а у 2022 – він збільшився на 1,6 відсоткових пунктів і склав 79,2 %.

Аналіз факторів, які впливають на зміну обсягу виробництва продукції.

$$\Delta\Pi\Pi(\text{Ц}) = \text{ВП}_3 \cdot (\text{Ц}_3 - \text{Ц}_\Pi) =$$

$$= 475 \cdot (1969,6 - 1577,45) = 186274 \text{ тис. грн}$$

Загальний вплив факторів на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах ($\Delta\Pi\Pi$) становить:

$$\Delta\Pi\Pi = \Delta\Pi\Pi(\text{ВП}) + \Delta\Pi\Pi(\text{Ц}) =$$

$$= 137238 + 137238 = 323512 \text{ тис. грн}$$

Збільшення випуску продукції у вартісному вираженні відбулося за рахунок збільшення фактично виробленої продукції в натуральному вираженні на 186274 тис. грн та зміни ціни 1 тис. дал – на 186274 тис. грн.

Аналіз структури випуску продукції.

Для аналізу структури випуску продукції складемо таблицю 2.4.

Таблиця 2.4

Структура випуску продукції

Найменування продукції	Фактично вироблено продукції, тис. дал		Структура, %		Відхилення	
	2021 рік	2022 рік	2021 рік	2022 рік	тис. дал	%
Коньяк	180	215	46,39	45,26	35	-1,13
Шампанське	155	125	39,95	26,32	-30	-13,63
Горілка	0	100	0	21,05	100	21,05
Інші алкогольні вироби	45	25	11,60	5,26	-20	-6,33
Інша продукція	8	10	2,06	2,11	2	0,04
Разом	388	475	100	100	87	0

За даними таблиці 2.4 можна зробити висновок, що у 2021 та 2022 роках найбільшу питому вагу в структурі виробництва займають коньяк – 46 та 45 % відповідно. У 2022 році підприємство почало виготовляти горілку. У структурі 2022 року її питома вага становила 21 %.

У 2022 році відбулось збільшення випуску продукції підприємства на 87 тис. дал, при цьому структура виробництва зазнала незначних змін.

					БЕП32.16.000.КРБ	51
		№ доквм.	По			

Вплив структурних змін на відхилення обсягу випуску продукції

Найменування продукції	Фактично вироблено продукції, літри		Структура, %		Оптова ціна дал, грн	2022 рік за структурою попереднього року, тис. дал	Відхилення	
	2021 рік	2022 рік	2021 рік	2022 рік			Абс.	тис. грн
1	2	3	4	5	6	7	8 (=3-7)	9 (=8·6)
1. Коньяк	180	215	46,39	45,26	3170,06	220,36	-5,36	-16994,1
2. Шампанське	155	125	39,95	26,32	1455,6	189,76	-64,76	-94257,6
3. Горілка	0	100	0	21,05	953,97	0	100,00	95397,0
4. Інші алкогольні вироби	45	25	11,60	5,26	3938,76	55,09	-30,09	-118518,1
5. Інша продукція	8	10	2,06	2,11	2231	9,79	0,21	460,0
Разом	388	475	100	100	-	475	0	-133913

Найбільший вплив на збільшення обсягу виробленої продукції у діючих цінах здійснили структурні зміни у виробництві горілки – на 95397 тис. грн.

Аналіз реалізації продукції.

Для аналізу реалізації продукції складаємо таблицю 2.6.

Таблиця 2.6

Співвідношення обсягу реалізованої продукції та виробленої продукції

Показники	2021 рік	2022 рік	Відхилення	
			абсолютне	відносне
1. Обсяг виробленої промислової продукції (без ПДВ та акцизного податку) у діючих оптових цінах підприємства (ПП), тис. грн	612050	935562	323512	52,86
2. Обсяг реалізованої продукції (без ПДВ та акцизного податку) (РП), тис. грн	620174	949945	329771	53,17
3. Відхилення обсягу реалізації від обсягу виробництва, тис. грн (ст.1 – ст.2)	-8124	-14383	-6259	77,04

У 2021 та 2022 роках підприємству вдалося реалізувати всю вироблену продукцію. Слід зазначити, що підприємство розпродало залишки продукції зі складів. Темп зростання обсягу реалізованої продукції майже дорівнює обсягу виробленої продукції, що свідчить про ефективну роботу відділу збуту підприємства.

2.3.2. Аналіз динаміки, структури й ефективності використання основних засобів

Аналіз динаміки основних засобів.

Для аналізу динаміки основних засобів за даними форми 11-ОЗ «Звіт про наявність і рух основних засобів, амортизацію» складаємо таблицю 2.7.

Таблиця 2.7

Зміна наявності основних засобів і їх динаміка

Основні засоби	Наявність на початок року	Надійшло у 2022 році		Вибуло у 2022 році		Наявність на кінець року	Відхилення	
		Усього	у т.ч. уведено в дію нових ОЗ	Усього	у т.ч. ліквідовано		абсолютне	відносне
2021 рік								
Всього ОЗ, у т.ч.	239182	3946	3946	1309	1309	241819	2637	1,10
ОЗ основного виду діяльності	239182	3946	3946	1309	1309	241819	2637	1,10
ОЗ інших видів діяльності	-					-	-	-
2022 рік								
Всього ОЗ, у т.ч.	241819	14363	14363	313	313	255868	14049	5,81
ОЗ основного виду діяльності	241819	14363	14363	313	313	255868	14049	5,81
ОЗ інших видів діяльності	-	-	-	-	-	-	-	-

У 2021 році вартість основних засобів на кінець року збільшилась на 2637 тис. грн або на 1,1 %. У 2022 році збільшення вартості основних засобів склало 14049 тис. грн або 5,81 %. В структурі основних засобів підприємства як у 2021, так і у 2022 роках 100 % складають основні засоби основного виду діяльності.

Значення коефіцієнтів динаміки основних засобів наведемо у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Показники оновлення, введення і вибуття основних засобів

Коефіцієнт	2021 рік	2022 рік	Абсолютне відхилення
Оновлення ОЗ	0,016	0,056	0,040
Введення ОЗ	0,016	0,056	0,040
Вибуття ОЗ	0,005	0,001	-0,004

У 2022 році значення коефіцієнтів оновлення основних засобів дорівнюють значенням коефіцієнтів введення основних засобів, що вказує на введення у дію нових основних засобів.

На досить низькому рівні знаходиться коефіцієнт вибуття. Тобто оновлення основних засобів на підприємстві здійснюється при неповній заміні старих та зношених засобів та призводить до накопичення застарілого обладнання, що стримує зростання економічної ефективності використання основних засобів.

Аналіз структури основних засобів.

Під структурою основних засобів розуміють співвідношення окремих груп основних засобів. Використовуючи інформацію форми №11-ОЗ проводимо аналіз зміни структури основних засобів за видами економічної діяльності.

Для цього складаємо таблицю 2.9.

Таблиця 2.9

Зміна структури основних засобів

Основні засоби	На початок року		На кінець року		Відхилення	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %
2021 рік						
Всього ОЗ, у т.ч.	239182	100	241819	100	2637	0

					БЕП32.16.000.КРБ	54
		№ доквм.	По			

Основні засоби	На початок року		На кінець року		Відхилення	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %
ОЗ основного виду діяльності	239182	100	241819	100	2637	0
ОЗ інших видів діяльності	-	-	-	-	-	-
2022 рік						
Всього ОЗ, у т.ч.	241819	100	255868	100	14049	0
ОЗ основного виду діяльності	241819	100	255868	100	14049	0
ОЗ інших видів діяльності	-	-	-	-	-	-

У структурі основних засобів підприємства як у 2021, так і 2022 роках основна частка (100 %) припадає на основні засоби основного виду діяльності.

Аналіз технічного стану основних засобів.

Значення показників технічного стану основних засобів наведені у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Зміна технічного стану основних засобів

Показники	На початок року	На кінець року	Відхилення
2021 рік			
1. Первісна вартість ОЗ, тис. грн	239182	241819	2637
2. Зношення, тис. грн	196446	205762	9316
3. Залишкова вартість ОЗ, тис. грн	42736	36057	-6679
4. Коефіцієнт придатності (ст.3/ст.1)	0,1787	0,1491	-0,0296
5. Коефіцієнт зношення (ст.2/ст.1)	0,8213	0,8509	0,0296
2022 рік			
1. Первісна вартість ОЗ, тис. грн	241819	255868	14049
2. Зношення, тис. грн	205762	213883	8121
3. Залишкова вартість ОЗ, тис. грн	36057	41985	5928
4. Коефіцієнт придатності (ст.3/ст.1)	0,1491	0,1641	0,015
5. Коефіцієнт зношення (ст.2/ст.1)	0,8509	0,8359	-0,015

В 2022 році в порівнянні з 2021 первісна вартість основних засобів збільшилась до 14049 тис. грн. Коефіцієнт зношення у 2021 та 2022 роках знаходиться на досить високому рівні – 0,85 та 0,84 відповідно. Відбувається старіння основних засобів, які підприємство майже не оновлює.

Аналіз ефективності використання основних засобів основного виду діяльності.

Ефективність використання основних засобів характеризується рівнем фондівдачі та фондоемності.

Для аналізу складаємо аналітичну таблицю 2.11.

Таблиця 2.11

Показники ефективності використання основних засобів основного виду діяльності

Показники	2021рік	2022рік	Абсолютне відхилення
1. Обсяг виробленої промислової продукції в порівнянних цінах (без ПДВ і акцизного податку) (ППп), тис. грн	612050	749288	137238
2. Середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності (ОЗ), тис. грн	240500,5	248843,5	8343
3. Фондовіддача (Фв), грн/грн (ст.1/ст.2)	2,545	3,011	0,47
4. Фондоемність (Фє), грн/грн (ст.2/ст.1)	0,393	0,332	-0,06

З таблиці 2.11 видно, що у 2022 році в порівнянні з 2021, ефективність використання основних засобів основного виду діяльності підвищилася на 0,47 грн. Фондоемність основних засобів основного виду діяльності знизилася на 6 копійок у розрахунку на 1 гривну випуску продукції, що також свідчить про підвищення ефективності використання основних засобів основного виду діяльності.

Аналіз впливу фондівдачі й вартості основних засобів основного виду діяльності на обсяг виробництва продукції.

Для аналізу впливу зміни фондovіддачі і вартості основних засобів основного виду діяльності на відхилення обсягу виробництва продукції складаємо аналітичну таблицю 2.12.

Методом факторного аналізу розрахуємо вплив на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах зміни середньорічної вартості основних засобів основного виду діяльності та фондovіддачі.

Таблиця 2.12

Вплив зміни фондovіддачі і вартості основних засобів основного виду діяльності на відхилення обсягу виробництва продукції

Показники	2021рік	2022рік	Відхилення		
			Всього	В т.ч. за рахунок	
				ОЗ	ФВ
1. Обсяг виробленої промислової продукції в порівняних цінах (без ПДВ і акцизного податку) (ППп), тис. грн	612050	749288,02	137238	21232,1	116005,9
2. Середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності (ОЗ), тис. грн	240500,5	248843,5	8343	21232,1	х
3. Фондовіддача (ФВ), грн/грн	2,545	3,011	0,466	х	116005,9

У 2022 році в порівнянні з 2021 середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності збільшилась на 21232,1 тис. грн, фондovіддача збільшилась на 0,466 грн.

Методом факторного аналізу розраховуємо вплив на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах зміни середньорічної вартості основних засобів основного виду діяльності та фондovіддачі.

Вплив зміни середньорічної вартості основних засобів основного виду діяльності на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах ($\Delta ПП_{П(ОЗ)}$) становить

$$\Delta ПП_{П(ОЗ)} = (ОЗ_з - ОЗ_п) \cdot ФВ_п =$$

$$= (248843,5 - 240500,5) \cdot 2,545 = 21232,1 \text{ тис. грн}$$

Вплив зміни фондівддачі на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах ($\Delta\Pi\Pi_{\Pi}(\Phi B)$) становить

$$\begin{aligned}\Delta\Pi\Pi_{\Pi}(\Phi B) &= O3_3 \cdot (\Phi B_3 - \Phi B_{\Pi}) = \\ &= 248843,5 \cdot (3,011 - 2,545) = 116005,9 \text{ тис. грн}\end{aligned}$$

Загальний вплив факторів на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах ($\Delta\Pi\Pi_{\Pi}$) становить:

$$\begin{aligned}\Delta\Pi\Pi_{\Pi} &= \Delta\Pi\Pi(O3) + \Delta\Pi\Pi(\Phi B) = \\ &= 21232,1 + 116005,9 = 137238 \text{ тис. грн}\end{aligned}$$

З розрахунків видно, що збільшення середньорічної вартості основних засобів основного фонду основного виду діяльності привело до зростання випуску у порівняних цінах на 21232,1 тис. грн, а збільшення фондівддачі призвело до збільшення випуску у порівняних цінах на 116005,9 тис. грн.

2.3.3. Аналіз динаміки, структури й ефективності використання оборотних коштів

Аналіз складу, структури й динаміки оборотних коштів

Для аналізу складу, структури і динаміки оборотних коштів складаємо аналітичну таблицю 2.13.

Таблиця 2.13

Склад, структура й динаміка оборотних коштів

Показник	На початок року		На кінець року		Відхилення	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
2021 рік						
Оборотні кошти	577897	100,00	687727	100,00	109830	-
Запаси	310780	53,78	300576	43,71	-10204	-10,07
Дебіторська заборгованість	264534	45,78	383750	55,80	119216	10,02
Грошові та їх еквіваленти	1924	0,33	159	0,02	-1765	-0,31
Витрати майбутніх періодів	659	0,11	541	0,08	-118	-0,04

Показник	На початок року		На кінець року		Відхилення	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
Інші оборотні активи	0	0	2701	0,39	2701	0,39
2022 рік						
Оборотні кошти	687727	100,00	821056	100,00	133329	-
Запаси	300576	43,71	316755	38,58	16179	-5,13
Дебіторська заборгованість	383750	55,80	496234	60,44	112484	4,64
Грошові та їх еквіваленти	159	0,02	1946	0,24	1787	0,21
Витрати майбутніх періодів	541	0,08	531	0,06	-10	-0,01
Інші оборотні активи	2701	0,39	5590	0,68	2889	0,29

Найбільша питома вага на початок 2021 року припадала на запаси (53,78%), на кінець 2021 року відбулися зміни у структурі з підвищенням питокої ваги дебіторської заборгованості з 45,78 % до 55,8 %. Ця тенденція залишилася на 2022 рік, питома вага дебіторської заборгованості на кінець року становила 60,44 %.

Загальна сума оборотних активів за 2021 рік зросла на 109830 тис. грн, за 2022 рік – на 133329 тис. грн.

Аналіз ефективності використання оборотних коштів.

Ефективність використання оборотних коштів характеризується показниками оборотності оборотних коштів.

Для аналізу зміни оборотності оборотних коштів складаємо таблицю 2.14.

На основі даних таблиці 2.14 можна зробити такі висновки: у 2022 році в порівнянні з 2021 роком оборотність оборотних коштів зросла на 0,28 оборотів, отже тривалість одного обороту зменшилась на 81,4 днів. Це позитивно характеризує діяльність підприємства.

Методом факторного аналізу розраховуємо вплив на зміну обсягу виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах підприємства зміни суми матеріальних витрат і матеріаловіддачі.

Вплив зміни суми матеріальних витрат на зміну обсягу виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах підприємства ($\Delta\Pi(MB)$) становить:

$$\begin{aligned}\Delta\Pi(MB) &= (MB_3 - MB_{\Pi}) \cdot M_{B\Pi} = \\ &= (634544 - 386140) \cdot 1,585 = 512781,7 \text{ тис. грн}\end{aligned}$$

Вплив зміни матеріаловіддачі на зміну обсягу виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах підприємства ($\Delta\Pi(M_B)$) становить:

$$\begin{aligned}\Delta\Pi(M_B) &= MB_3 \cdot (M_{B3} - M_{B\Pi}) = \\ &= 634544 \cdot (1,474 - 1,585) = -70220 \text{ тис. грн}\end{aligned}$$

Загальний вплив факторів на зміну обсягу виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах підприємства становить:

$$\begin{aligned}\Delta\Pi &= \Delta\Pi(MB) + \Delta\Pi(M_B) = \\ &= 512781,7 + (-70220) = 323512 \text{ тис. грн}\end{aligned}$$

Збільшення матеріальних витрат призвело до збільшення обсягу виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах на 512781,7 тис. грн. Зниження матеріаловіддачі призвело до зниження обсягу виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах на 70220 тис.грн.

2.3.4. Аналіз забезпечення підприємства трудовими ресурсами й ефективності їхнього використання

Аналіз руху робочої сили.

Для характеристики руху робочої сили розраховують і аналізують динаміку таких показників: коефіцієнту обороту по прийому, коефіцієнту обороту по вибуттю, коефіцієнту плинності робочої сили.

Для аналізу руху робочої сили складаємо таблицю 2.16.

					БЕП32.16.000.КРБ	61
		№ доквм.	По			

Таблиця 2.16

Показники руху робочої сили

Показники	2021 рік	2022 рік	Відхилення
1.Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу, осіб	285	300	15
2. Прийнято працівників, осіб	8	16	8
3.Вибуло працівників, осіб	1	1	0
З них за власним бажанням, звільнено за угодою сторін, порушення трудової дисципліни та ін., осіб	1	1	0
4. Коефіцієнт обороту з прийому (ст.2/ст.1)	0,028	0,053	0,025
5. Коефіцієнт обороту з вибуття (ст.3/ст.1)	0,0035	0,0033	-0,0002
6. Коефіцієнт плинності робочої сили	0,0035	0,0033	-0,0002

З таблиці видно, що у 2022 році в порівнянні з 2021 середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу збільшилася на 15 осіб, при цьому на роботу було прийнято 16 осіб, а звільнено 1 особу, з них за власним бажанням 1 особу. Коефіцієнт обороту з прийому збільшився на 0,025 пунктів. Коефіцієнт обороту з вибуття та плинності кадрів знаходиться на низькому рівні, що свідчить про виважену кадрову політику на підприємстві.

Аналіз впливу трудових факторів на обсяг виробництва продукції

Обсяг виробництва продукції, перш за все, залежить від забезпеченості підприємства трудовими ресурсами і ефективності використання трудових ресурсів. Для аналізу впливу трудових факторів на обсяг виробництва продукції складаємо таблицю 2.17.

Методом факторного аналізу розрахуємо вплив на зміну обсягувиробленої промислової продукції в порівняних цінах зміни середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу та продуктивності праці.

Вплив трудових факторів на обсяг виробництва продукції

Показники	2021 рік	2022 рік	Відхилення		
			всього	у т.ч. за рахунок	
				Ч со	Вр1р
1. Обсяг виробленої промислової продукції в порівняних цінах (без ПДВ і акцизного податку) (ППп), тис. грн	612050	749288	137238	32213,2	105024,9
2. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу (Чсо), осіб	285	300	15	32213,2	х
3. Продуктивність праці (Вр1р), тис. грн/особу (ст.1/ст.2)	2147,5	2497,6	350,083	х	105024,9

Вплив зміни середньооблікової чисельності працівників на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах ($\Delta ПП_{\text{П}}(\text{Ч}_{\text{СО}})$) становить:

$$\begin{aligned} \Delta ПП_{\text{П}}(\text{Ч}_{\text{СО}}) &= (\text{Ч}_{\text{СО 3}} - \text{Ч}_{\text{СО П}}) \cdot \text{В}_{\text{Р1Р П}} = \\ &= (300 - 285) \cdot 2147,5 = 32213,2 \text{ тис. грн} \end{aligned}$$

Вплив зміни продуктивності праці на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах ($\Delta ПП_{\text{С}}(\text{В}_{\text{Р1Р}})$) становить:

$$\begin{aligned} \Delta ПП_{\text{С}}(\text{В}_{\text{Р1Р}}) &= \text{Ч}_{\text{СО 3}} \cdot (\text{В}_{\text{Р1Р 3}} - \text{В}_{\text{Р1Р П}}) = \\ &= 300 \cdot (2497,6 - 2147,5) = 105024,9 \text{ тис. грн} \end{aligned}$$

Загальний вплив факторів на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах становить:

$$\begin{aligned} \Delta ПП_{\text{П}} &= \Delta ПП(\text{Ч}_{\text{СО}}) + \Delta ПП(\text{В}_{\text{В1Р}}) = \\ &= 32213,2 + 105024,9 = 137238 \text{ тис. грн} \end{aligned}$$

Як видно з розрахунків, збільшення продуктивності праці позитивно вплинуло на випуск продукції – він збільшився на 105024,9 тис. грн, збільшення

		№ доквм.	По			
					БЕП32.16.000.КРБ	63

середньооблікової чисельності призвело до збільшення випуску продукції на 32213,2 тис. грн, що є позитивною характеристикою діяльності підприємства.

Аналіз використання робочого часу.

Для аналізу використання робочого часу складемо таблицю 2.18.

Таблиця 2.18

Використання робочого часу на підприємстві

Показники	2021рік	2022рік	Відхилення	
			абсолютне	відносне
1. Обсяг виробленої промислової продукції в порівняних цінах (без ПДВ і акцизного податку) (ППп), тис. грн	612050	749288	137238	22,42
2.Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу (Чсо), осіб	285	300	15	5,26
3. Кількість людино-годин, відпрацьованих усіма працівниками, людино-годин	564015	600000	35985	6,38
4. Середня кількість людино-годин, відпрацьованих одним працівником (ст.3/ст.2)	1979	2000	21	1,06
5. Продуктивність праці (Вр1р), тис. грн / особу (ст.1/ст.2)	2147,54	2497,63	350,08	16,30
6. Середньогодинний виробіток одного працівника (Вг1р), тис. грн/особу (ст.5/ст.4)	1,085	1,249	0,16365	15,08

У 2022 році в порівнянні з 2021 середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу збільшилася на 15 осіб, середня кількість людино-годин, відпрацьованих одним працівником, зросла на 21 годину, збільшилася продуктивність праці на 350,08 тис. грн, що свідчить про ефективне використання робочої сили.

Методом факторного аналізу розраховуємо вплив на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах зміни середньооблікової чисельності працівників, середньої кількості людино-годин, відпрацьованих одним працівником, середньогодинного виробітку одного працівника.

Вплив зміни середньооблікової чисельності працівників на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах ($\Delta\Pi\Pi_{\Pi}(Ч_{СО})$) становить:

$$\begin{aligned}\Delta\Pi\Pi_{\Pi}(Ч_{СО}) &= (Ч_{СОЗ} - Ч_{СОП}) \cdot Ч_{1P\Pi} \cdot В_{Г1P\Pi} = \\ &= (300 - 285) \cdot 1979 \cdot 1,085 = 32208,2 \text{ тис. грн}\end{aligned}$$

Вплив зміни середнього числа людино-годин, відпрацьованих одним працівником на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах ($\Delta\Pi\Pi_{\Pi}(Ч_{1P})$) становить:

$$\begin{aligned}\Delta\Pi\Pi_{\Pi}(Ч_{1P}) &= Ч_{СОЗ} \cdot (Ч_{1PЗ} - Ч_{1P\Pi}) \cdot В_{Г1P\Pi} = \\ &= 300 \cdot (2000 - 1979) \cdot 1,085 = 6835,5 \text{ тис. грн}\end{aligned}$$

Вплив зміни середньогодинного виробітку одного працівника на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах ($\Delta\Pi\Pi_{\Pi}(В_{Г1P})$) становить:

$$\begin{aligned}\Delta\Pi\Pi_{\Pi}(В_{Г1P}) &= Ч_{СОЗ} \cdot Ч_{1PЗ} \cdot (В_{Г1PЗ} - В_{Г1P\Pi}) = \\ &= 300 \cdot 2000 \cdot (1,249 - 1,085) = 98400 \text{ тис. грн}\end{aligned}$$

Загальний вплив факторів на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах становить:

$$\begin{aligned}\Delta\Pi\Pi_C &= \Delta\Pi\Pi(Ч_{СО}) + \Delta\Pi\Pi(Ч_{1P}) + \Delta\Pi\Pi(В_{Г1P}) = \\ &= 32208,2 + 6835,5 + 98400 = 137238 \text{ тис. грн}\end{aligned}$$

Позитивний вплив на зростання обсягу виробленої продукції в порівняних цінах у 2022 році в порівнянні з 2021 здійснили всі три фактори: збільшення середньооблікової чисельності на 15 осіб призвело до збільшення обсягу виробленої продукції на 32208,2 тис. грн; збільшення середньогодинного виробітку одного працівника на 0,164 тис. грн призвело до збільшення обсягу виробленої продукції на 98400 тис. грн, а зростання середнього числа людино-годин, відпрацьованих одним працівником, на 21 люд.-год., призвело до зростання обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах на 6835,5 тис. грн.

Аналіз зміни фонду оплати праці. Величина фонду оплати праці залежить від чисельності персоналу підприємства і середньої заробітної плати одного

					БЕП32.16.000.КРБ	65
		№ доквм.	По			

працівника. Для аналізу зміни фонду оплати праці складаємо таблицю 2.19.

Таблиця 2.19

Вплив зміни чисельності персоналу і середньої заробітної плати одного працівника на зміну фонду оплати праці

Показники	2021 рік	2022рік	Відхилення		
			всього	у т.ч. за рахунок	
				Ч со	ЗП
1. Фонд оплати праці штатних працівників (ФОП), тис. грн	25023	32026	7003	1317	5686
2. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу (Чсо), осіб	285	300	15	1317	х
3. Середньорічна заробітна плата одного працівника (ЗП), тис. грн	87,80	106,75	18,95	х	5686

Методом факторного аналізу розраховуємо вплив на зміну фонду оплати праці зміни середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу й середньорічної заробітної плати одного працівника.

Вплив зміни середньооблікової чисельності працівників на зміну фонду оплати праці ($\Delta\text{ФОП}(\text{Ч}_{\text{со}})$) становить:

$$\begin{aligned} \Delta\text{ФОП}(\text{Ч}_{\text{со}}) &= (\text{Ч}_{\text{со з}} - \text{Ч}_{\text{со п}}) \cdot \text{ЗП}_{\text{п}} = \\ &= (300 - 285) \cdot 87,8 = 1317 \text{ тис. грн} \end{aligned}$$

Вплив зміни середньорічної заробітної плати одного працівника на зміну фонду оплати праці ($\Delta\text{ФОП}(\text{ЗП})$) становить:

$$\begin{aligned} \Delta\text{ФОП}(\text{ЗП}) &= \text{Ч}_{\text{со з}} \cdot (\text{ЗП}_{\text{з}} - \text{ЗП}_{\text{п}}) = \\ &= 300 \cdot (106,75 - 87,8) = 5686 \text{ тис. грн} \end{aligned}$$

Загальний вплив факторів на зміну фонду оплати праці становить:

$$\begin{aligned} \Delta\text{ФОП} &= \Delta\text{ФОП}(\text{Ч}_{\text{со}}) + \Delta\text{ФОП}(\text{ЗП}) = \\ &= 1317 + 5686 = 7003 \text{ тис. грн} \end{aligned}$$

З таблиці 2.19 видно, що у 2022 році в порівнянні з 2021 фонд оплати праці штатних працівників збільшився на 7003 тис. грн. При цьому за рахунок збільшення середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу на 15 осіб фонд оплати праці збільшився на 1317 тис. грн, а за рахунок

збільшення середньорічної заробітної плати одного працівника на 18,95 тис. грн фонд оплати праці зріс на 5686 тис. грн.

Аналіз співвідношення змін продуктивності праці й середньої заробітної плати

Для аналізу співвідношення змін продуктивності праці та середньої заробітної плати складаємо таблицю 2.20.

Таблиця 2.20

Співвідношення змін продуктивності праці та середньої заробітної плати

Показники	2021 рік	2022 рік	Відхилення	
			абсолютне	відносне
1. Продуктивність праці, тис. грн/особу	2147,54	2497,63	350,08	16,30
2. Середньорічна заробітна плата одного працівника, тис. грн	87,80	106,75	18,95	21,59

Співвідношення зміни середньорічної заробітної плати та продуктивності праці одного працівника визначається зіставленням відносного відхилення середньорічної заробітної плати одного працівника до відносного відхилення продуктивності праці ($21,59 \% / 16,3 \% = 1,32 \%$). Підприємство занадто стимулює діяльність працівників.

2.3.5. Аналіз собівартості продукції й витрат на виробництво

Аналіз витрат на виробництво за елементами витрат

Для аналізу структури витрат на виробництво складаємо таблицю 2.21.

Таблиця 2.21

Структура витрат на виробництво

Елементи витрат	Абсолютне значення, тис. грн		Структура, %		Відхилення	
	2021 рік	2022 рік	2021 рік	2022 рік	абсолютного значення	структури
1. Матеріальні витрати	386140	634544	55,35	63,34	248404	7,99

Витрати на 1 гривню виробленої продукції у 2022 році знизилася на 7 копійок та склали 1,071 грн.

Аналіз собівартості реалізованої продукції підприємства за 2021-2022 рр. наводимо у таблиці 2.23.

Таблиця 2.23

Собівартість реалізованої продукції підприємства

Найменування статей	Абсолютне значення, тис. грн		Відхилення	
	2021рік	2022рік	абсолют-не	віднос-не
Сировина та матеріали	356330	561982	205652	57,71
Заробітна плата та нарахування персоналу	21 875	28722	6847	31,30
Амортизація	7 694	5642	-2052	-26,67
Комунальні послуги	4 341	3281	-1060	-24,42
Послуги сторонніх організацій	2 055	2326	271	13,19
Інше	55	54	-1	-1,82
Зміни залишків незавершеного виробництва, готової продукції, товарів	28 750	71040	42290	147,10
Разом	421100	673046	251946	59,83

Виробнича собівартість реалізованої продукції зростає у 2022 році в порівнянні з 2021 роком на 59,83 %. Найбільшу питому вагу у собівартості займають сировина та матеріали – близько 85 %.

Аналіз адміністративних витрат підприємства за 2021-2022 рр. наводимо у таблиці 2.24.

Таблиця 2.24

Адміністративні витрати підприємства

Найменування статей	Абсолютне значення, тис. грн		Відхилення	
	2021рік	2022рік	абсолютне	відносне
Професійні послуги	11239	11605	366	3,26
Заробітна плата та нарахування персоналу	8 001	8985	984	12,30
Витрати на короткострокову оренду	3 441	1461	-1980	-57,54
Амортизаційні нарахування	5 667	5541	-126	-2,22
Податки і збори	832	129	-703	-84,50
Матеріальні витрати	705	64	-641	-90,92
Інші адміністративні витрати	88	373	285	323,86
Разом	29973	28158	-1815	-6,06

				БЕП32.16.000.КРБ		69
№ доквм.	По					

Інші операційні витрати на збут продукції підприємства

Найменування статей	Абсолютне значення, тис. грн		Відхилення	
	2021рік	2022рік	абсолютне	відносне
Збиток від зміни валютних курсів	0	40828	40828	0
Нарахування резерву на покриття збитків від знецінення та очікувані кредитні збитки	9 391	9364	-27	-0,29
Нарахування резерву знецінення запасів	7 643	6561	-1082	-14,16
Штрафи та пені	137	0	-137	-100
Інші операційні витрати	1 014	288	-726	-71,60
Разом	18185	57041	38856	213,67

Загальна сума інших операційних витрат у 2022 році в порівнянні з 2021 роком зросла на 38856 тис. грн (213,67 %). Це відбулося за рахунок зростання збитку від зміни валютних курсів на 40828 тис. грн.

Аналіз собівартості реалізованої продукції (повна собівартість) підприємства за 2021-2022 рр. наводимо у таблиці 2.27.

Таблиця 2.27

Собівартість реалізованої продукції (повна) підприємства

Найменування статей	Абсолютне значення, тис. грн		Питома вага, %		Відхилення	
	2021рік	2022 рік	2021рік	2022 рік	абсолютне	відносне
Собівартість (виробнича) реалізованої продукції	421100	673046	60,36	67,18	251946	59,83
Адміністративні витрати	29973	28158	4,30	2,81	-1815	-6,06
Витрати на збут	228431	243582	32,74	24,31	15151	6,63
Інші операційні витрати	18185	57041	2,61	5,69	38856	213,67
Разом	697689	1001827	100,00	100,00	304138	43,59
Витрати на 1 грн реалізованої продукції, грн	1,125	1,055	-	-	-0,07	-6,22

Повна собівартість реалізованої продукції у 2022 році в порівнянні з 2021 роком зросла на 43,59 %, при цьому найбільше зросли витрати від іншої

операційної діяльності на 213,67 %. Головним чинником їх зростання стали валютні ризики, які призвели до втрат від зміни валютних курсів.

Витрати на 1 грн реалізованої продукції перевищують 1,0, що свідчить про збитковість діяльності підприємства. Але слід зазначити, що у 2022 році вони знизилися на 7 копійок (6,22 %). Якщо не враховувати втрати від зміни валютних курсів, то діяльність підприємства у порівнянні з 2021 роком покращилася.

2.3.6. Аналіз рівня й динаміки фінансових результатів

Аналіз прибутку підприємства.

Для аналізу рівня і динаміки фінансових результатів використовуємо дані форми № 2 і наводимо їх у таблиці 2.28.

Таблиця 2.28

Фінансові результати підприємства

Найменування статей	Абсолютне значення, тис. грн		Відхилення	
	2021 рік	2022 рік	абсолютне	відносне
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (2000)	620174	949945	620174	53,17
Собівартість реалізованої продукції (2050)	421100	673046	421100	59,83
Валовий прибуток (2090) (збиток (2095))	199074	276899	199074	39,09
Інші операційні доходи(2120)	10520	2379	10520	-77,39
Адміністративні витрати (2130)	29973	28158	29973	-6,06
Витрати на збут (2150)	228431	243582	228431	6,63
Інші операційні витрати (2180)	18185	57041	18185	213,67
Фінансовий результат від операційної діяльності (прибуток (2190) або збиток (2195))	-66995	-49503	-66995	-26,11
Інші доходи (2200+2220+2240)	90602	19188	90602	-78,82
Інші витрати (2250+2255+2270)	18578	24444	18578	31,57
Фінансовий результат до оподаткування (прибуток (2290) або збиток (2295))	5028	-54759	-	-
Чистий фінансовий результат (прибуток (2350) або збиток (2355))	4741	-44587	-	-

Діяльність підприємства як у 2021 році є прибутковою, а у 2022 – збитковою, при цьому збиток становить 54759 тис. грн. Інші доходи підприємства значні, вони перебивають збитків від операційної діяльності. Фінансовий результат від операційної діяльності є негативної величиною як у 2021, так і у 2022 році. Операційна діяльність є збитковою. У 2021 році підприємство отримало значні доходи від фінансової діяльності, які перебили збитки 2021 року. Посилюються негативні тенденції на підприємстві: темп зростання витрат перевищує темп зростання чистого доходу від реалізації; зростають в 2 рази інші операційні витрати підприємства тощо.

Аналіз показників рентабельності.

Розрахунок коефіцієнтів рентабельності зводимо в таблицю 2.29.

Таблиця 2.29

Показники рентабельності

Показники	2021 рік	2022 рік	Абсолютне відхилення
Рентабельність виробництва, %	0,543	-4,444	-4,99
Рентабельність продукції, %	-9,60	-4,94	4,66
Рентабельність продажів, %	0,764	-4,694	-5,46

Операційна та інша діяльність підприємства не є збитковою, про що свідчать позитивні значення всіх показників рентабельності. Підприємство не знаходиться у кризовому стані, але відбувається збільшення показників збитковості у 2022 році в порівнянні з 2021 роком.

Таблиця 2.30

Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності підприємства

Показник	2021 рік	2022 рік	Відхилення	
			абсолютне	відносне
1. Середньорічна виробнича потужність, тис. дал	500	600	100	20,0
2. Фактично вироблено продукції, тис. дал	388	475	87	22,42

Обсяг виробленої продукції у діючих оптових цінах підприємства та чистий дохід від реалізації продукції у 2022 році підвищилися на 52,86 та 53,17 % відповідно. Це свідчить про підвищення попиту на продукцію підприємства та позитивні тенденції щодо структурних змін у бік випуску нової продукції – горілки. Підприємство реалізовує залишки нереалізованої продукції зі складів. Це свідчить про поживлення роботи відділу збуту підприємства.

Показник фондівдачі у 2022 році в порівнянні з 2021 роком підвищилася на 0,466 грн (18,32 %). Також підвищився коефіцієнт оборотності оборотних коштів на 0,279 оборотів (28,49 %). Це прискорення оборотності оборотного капіталу.

У 2022 році збільшилася середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу на 15 осіб, при цьому продуктивність праці підвищилася на 350,08 тис. грн (16,3 %). Підприємство підвищує ефективність виробництва, приймає працівників, що позитивно впливає на продуктивність праці та плинність кадрів.

Операційні витрати підприємства на тлі загального збільшення виробництва також підвищуються у 2022 році в порівнянні з 2021 на 43,59 %. Темп зростання операційних витрат менший за темп зростання обсягу виробленої продукції у діючих цінах, що сприяє зниженню витрат на 1 грн виробленої продукції на 6,9 коп.

Витрати на 1 гривню виробленої продукції у 2022 році знизилися та склали 1,071 грн. Це загрозна для підприємства ситуація, від реалізації продукції підприємство отримує збиток.

Діяльність підприємства як у 2021 році в загальні була прибутковою за рахунок інших видів діяльності, а у 2022 році діяльність стала збитковою. Так у 2022 році сума збитку становила 44,6 млн грн.

					БЕП32.16.000.КРБ	75
		№ доквм.	По			

Висновки за розділом 2

У 2022 році в порівнянні з 2021 роком підвищився фактичний випуск продукції на 87 тис. дал (22,42 %) при змінній величині виробничої потужності – 600 тис. дал на рік. Виробнича потужність використовується підприємством на 77 та 79 % відповідно у 2021 та 2022 роках.

Обсяг виробленої продукції у діючих оптових цінах підприємства та чистий дохід від реалізації продукції у 2022 році підвищилися на 52,86 та 53,17 % відповідно. Це свідчить про підвищення попиту на продукцію підприємства та позитивні тенденції щодо структурних змін у бік випуску нової продукції – горілки. Підприємство реалізовує залишки нереалізованої продукції зі складів. Це свідчить про поживавлення роботи відділу збуту підприємства.

Показник фондівдачі у 2022 році в порівнянні з 2021 роком підвищилася на 0,466 грн (18,32 %). Також підвищився коефіцієнт оборотності оборотних коштів на 0,279 оборотів (28,49 %). Це прискорення оборотності оборотного капіталу.

У 2022 році збільшилася середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу на 15 осіб, при цьому продуктивність праці підвищилася на 350,08 тис. грн (16,3 %). Підприємство підвищує ефективність виробництва, приймає працівників, що позитивно впливає на продуктивність праці та плинність кадрів.

Операційні витрати підприємства на тлі загального збільшення виробництва також підвищуються у 2022 році в порівнянні з 2021 на 43,59 %. Темп зростання операційних витрат менший за темп зростання обсягу виробленої продукції у діючих цінах, що сприяє зниженню витрат на 1 грн виробленої продукції на 6,9 коп.

Витрати на 1 гривню виробленої продукції у 2022 році знизилися та склали 1,071 грн. Це загрозлива для підприємства ситуація, від реалізації продукції підприємство отримує збиток.

					БЕП32.16.000.КРБ	76
		№ доквм.	По			

Питома вага матеріальних витрат в 2021 році склала 55,35 %, а у 2022 році зросла до 63,34 %. Витрати на оплату праці склали 3,59 % у 2021 році та зменшилися до 3,2 % у 2022. Амортизація основних засобів становила 2,08 % у 2021 та у 2022 – 1,23 %. Інші операційні витрати у 2021 році склали 38,22 %, а у 2022 – зменшилися до 31,61%.

У 2022 році в порівнянні з 2021 обсяг виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах підприємства та витрати на виробництво продукції збільшились на 52,86 та 43,59 % відповідно.

Витрати на 1 гривню виробленої продукції у 2022 році знизилася на 7 копійок та склали 1,071 грн.

Виробнича собівартість реалізованої продукції зросла у 2022 році в порівнянні з 2021 роком на 59,83 %. Найбільшу питому вагу у собівартості займають сировина та матеріали – близько 85 %.

Загальна сума адміністративних витрат у 2022 році в порівнянні з 2021 роком зменшилася на 1815 тис. грн (6,06 %). Це відбулося за рахунок скорочення матеріальних витрат, витрат на оренду, амортизаційних відрахувань та податків і зборів. При цьому зросли витрати на оплату праці адміністративно-управлінського персоналу на 12,3 %.

Загальна сума витрат на збут у 2022 році в порівнянні з 2021 роком зросла на 15151 тис. грн (6,63 %). Це відбулося за рахунок зростання комісійної винагороди на 44624 тис. грн (236,62 %). Найбільша питома вага припадає на маркетингові послуги, які становлять 78 та 71 % відповідно по роках дослідження. Слід зазначити, що у 2022 році не було виплат роялті, що скоротило загальні витрати на 24901 тис. грн.

Загальна сума інших операційних витрат у 2022 році в порівнянні з 2021 роком зросла на 38856 тис. грн (213,67 %). Це відбулося за рахунок зростання збитку від зміни валютних курсів на 40828 тис. грн.

Повна собівартість реалізованої продукції у 2022 році в порівнянні з 2021 роком зросла на 43,59 %, при цьому найбільше зросли витрати від іншої

						БЕП32.16.000.КРБ
		№ доквм.	По			77

операційної діяльності на 213,67 %. Головним чинником їх зростання стали валютні ризики, які призвели до втрат від зміни валютних курсів.

Витрати на 1 грн реалізованої продукції перевищують 1,0, що свідчить про збитковість діяльності підприємства. Але слід зазначити, що у 2022 році вони знизилися на 7 копійок (6,22 %). Якщо не враховувати втрати від зміни валютних курсів, то діяльність підприємства у порівнянні з 2021 роком покращилася.

Діяльність підприємства як у 2021 році в загалі була прибутковою за рахунок інших видів діяльності, а у 2022 році діяльність стала збитковою. Так у 2022 році сума збитку становила 44,6 млн грн.

					БЕП32.16.000.КРБ	78
		№ доквм.	По			

РОЗДІЛ 3

ПРОЄКТ ЗАХОДІВ З ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ШЛЯХОМ ЗНИЖЕННЯ ВИТРАТ НА ОДИНИЦЮ ПРОДУКЦІЇ ПрАТ «ОКЗ»

3.1. Обґрунтування заходу

Однією з головних проблем діяльності підприємств горілчаної промисловості є великі обсяги фальсифікованої продукції.

Ця продукція користується стабільним попитом у споживачів, витрати на її виробництво невисокі при досить високому рівні рентабельності. Все це є основними факторами, які провокують «нечесних конкурентів» в обхід сплати податків (податку на додану вартість та акцизного збору) виробляти та реалізовувати фальсифіковану продукцію під чужою торговою маркою. І хоча такі дії переслідуються та регламентуються чинним законодавством, «тіньовий» ринок таки процвітає. Щорічно тіньовий оборот зменшується на 2-3 % – це непоганий результат. Вихід на показник «легальності» ринку 90-95 % – є прогнозованим в найближчі строки.

Підприємства-виробники горілчаної продукції в такій ситуації зазнають величезних як явних, так і прихованих витрат. По-перше, це зниження обсягів реалізації виробленої продукції, а, отже, зниження фінансових показників діяльності підприємства, по-друге, у довгостроковій перспективі це недоотриманий прибуток унаслідок втрати довіри покупців до торгової марки.

Обсяги фальсифікованої продукції на ринку України становлять приблизно 14 % від загального обсягу виробленої продукції, що в абсолютному вираженні відповідає приблизно 3500 тис. дал. Основна частка фальсифікованої продукції припадає на найвідоміші торгові марки. Таким чином, можна стверджувати, що «виробники» фальсифікату є одними з головних та несумлінних конкурентів.

Виробники горілчаної промисловості за таких умов змушені шукати шляхи захисту власної продукції від фальсифікації. ПрАТ ОКЗ у 2022 році розпочав

					БЕП32.16.000.КРБ	79
		№ доквм.	По			

виробництво власної горілки, яка серед інших видів лікєро-горілчаної та коньячної продукції є найбільш фальсифікованою на ринку. Тому слід заздалегідь потурбуватися про захист цієї продукції від фальсифікації. На українському ринку впроваджений підхід до захисту якості продукції у вигляді лазерного нанесення дати та часу розливу. Вони випалюються лазерним променем на ковпачку та шийці кожної пляшки. Ці цифри в оригінального продукту мають збігатися, їх неможливо знищити. Отже, тару неможливо використовувати вдруге – для наповнення фальсифікованою горілкою.

З метою підвищення ступеня захисту продукції ОКЗ пропонується захід із закупорювання горілчаної продукції новим ковпачком з підвищеним ступенем захисту. «Детектор правди» – червоне кільце на ковпачку, яке з'являється при першому відкритті пляшки і вже не зникає. Всередині система ковпака оснащена клапаном унікальної конструкції та спеціальною кулькою, яка оберігає штоф від повторного наповнення та забезпечує рівномірний налив навіть охолодженої горілки (кулька не прилипає до стінок клапана). Сам ковпачок виготовлений із екологічно чистих матеріалів, його основою є алюміній. Алюмінієві ковпачки вважаються найбільш технологічними для закупорювання алкогольних продуктів, оскільки поєднують у собі гігієнічність, зручність та практичність. Встановлення нового ковпачка дозволить, на думку експертів, витіснити з ринку близько 30-40 % фальсифікованої продукції.

Для закупорювання продукції новим ковпачком знадобиться заміна обладнання із закупорювання скляних пляшок марки БЗ-ВРГ-6 на нову модернізовану машину для купівлі БЗ-ВУБ-6 на лініях з розливу горілки (технічна характеристика обладнання подана у таблиці 3.3).

Установка даного обладнання дозволить суттєво знизити витрати на виробництво продукції у зв'язку з економією енергоресурсів, економією витрат на оновлення, ремонт та обслуговування обладнання.

					БЕП32.16.000.КРБ	80
		№ доквм.	По			

3.2. Розрахунок ефективності впровадження запропонованого заходу

Заміна та встановлення закупувальної машини БЗ-ВУБ-6 потребує наступних інвестицій:

- придбання нового обладнання – 450 тис. грн;
- транспортно-складські витрати – 40 тис. грн;
- монтаж обладнання, що впроваджується, – 45 тис. грн;
- демонтаж обладнання, що замінюється – 18 тис. грн;
- залишкова вартість обладнання, що замінюється (коефіцієнт зносу 0,9) – 44 тис. грн;
- дохід від здачі демонтованого обладнання – 40 тис. грн;
- інші витрати – 5,0 тис. грн.

Обсяг виробництва збільшиться з допомогою витіснення конкурентів із ринку шляхом підвищення ступеня захисту продукції приблизно 10 %, що становитиме 10 тис. дал (100 тис. дал · 0,1 = 10 тис. дал).

Захід передбачає закупування новим ковпачком лише позицій горілчаної продукції ОКЗ. Ціни на продукцію залишаються незмінними.

Інвестиційні витрати у запропонований захід розраховуємо за формулою

$$ІЗ = Коб + \Delta Обср, \quad (3.1)$$

де Коб – капітальні вкладення з обладнання;

$\Delta Обср$ – капітальні вкладення на поповнення оборотних коштів внаслідок зростання обсягу виробництва.

$$Коб = Цно + Тр + Мн + Д + Кіз + Пр - Л, \quad (3.2)$$

де Цсо – ціна придбання старого обладнання,

Цно – ціна придбання нового обладнання,

Тр – транспортно-складські витрати,

Мн – монтажні роботи,

					БЕП32.16.000.КРБ	81
		№ доквм.	По			

Витрати щодо використання нового ковпачка (пляшка 0,5 л)

Показники	До заходу	Після заходу	
		Без зміни обсягу виробництва	Зі зміною обсягу виробництва
Фактично вироблено продукції (горілки), тис. дал	100	100	110
Вартість ковпачка, грн	0,7	1,3	1,3
Всього вартість ковпачка, тис. грн	$=100 / 0,05 \cdot 0,7 =$ 1400	$= 100 / 0,05 \cdot 1,3 =$ 2600	$= 110 / 0,05 \cdot 1,3$ $= 2860$

Після розрахунку всіх витрат зведемо всі дані у таблицю 3.6.

При цьому врахуємо зміни за постійними та змінними витратами.

Зведення витрат (тис. грн)

Найменування витрат	Обладнання, що впроваджується			Відхилення
	замінюється	Без зміни обсягу виробництва	Зі зміною обсягу виробництва на 10%	
Амортизація обладнання	88	108	108	20
Витрати на ремонтні роботи з обладнання	22,88	28,08	28,08	5,2
Витрати з утримання та експлуатації обладнання	7,48	9,18	9,18	1,7
Основна та додаткова заробітна плата робітників, що обслуговують обладнання	213,32	118,36	118,36	-94,96
Єдиний соціальний внесок	46,93	26,04	26,04	-20,89
Витрати на рекламу	170	205	205	35
Всього постійних витрат	548,61	494,66	494,66	-53,95
Витрати на воду, пару, електроенергію тощо, споживаних обладнанням	23,23	18,83	20,713	-2,52
Витрати на матеріали (ковпачок)	1400	2600	2860	1460
Всього змінних витрат	1423,23	2618,83	2880,713	1457,48
Матеріальні витрати на виробництво горілки (без вартості ковпачка)	66320	66320	72952	6632
Собівартість	68291,84	69433,49	76327,373	8035,53

продукції є найбільш фальсифікованою на ринку. Тому слід заздалегідь потурбуватися про захист цієї продукції від фальсифікації.

З метою підвищення ступеня захисту продукції ОКЗ пропонується захід із закупорювання горілчаної продукції новим ковпачком з підвищеним ступенем захисту. «Детектор правди» – червоне кільце на ковпачку, яке з'являється при першому відкритті пляшки і вже не зникає. Всередині система ковпака оснащена клапаном унікальної конструкції та спеціальною кулькою, яка оберігає штоф від повторного наповнення та забезпечує рівномірний налив навіть охолодженої горілки (кулька не прилипає до стінок клапана). Сам ковпачок виготовлений із екологічно чистих матеріалів, його основою є алюміній. Алюмінієві ковпачки вважаються найбільш технологічними для закупорювання алкогольних продуктів, оскільки поєднують у собі гігієнічність, зручність та практичність.

Для закупорювання продукції новим ковпачком знадобиться заміна обладнання із закупорювання скляних пляшок марки БЗ-ВРГ-6 на нову модернізовану машину для купівлі БЗ-ВУБ-6 на лініях з розливу горілки. Установка даного обладнання дозволить суттєво знизити витрати на виробництво продукції у зв'язку з економією енергоресурсів, економією витрат на оновлення, ремонт та обслуговування обладнання.

Інвестиції у захід у розмірі 1,22 млн грн окупуються за 1 рік.

Метою цього заходу є зниження витрат виробництва на операції закупорювання горілчаної продукції, а також захисту якості продукції за допомогою нового ковпачка з покращеним ступенем захисту.

		№ доквм.	По			
					БЕП32.16.000.КРБ	90

ВИСНОВКИ

Собівартість продукції – це основний якісний показник роботи підприємства. Її рівень відображає досягнення та недоліки роботи як підприємства в цілому, так і кожного структурного підрозділу. Систематичне зниження собівартості продукції має важливе господарське значення, бо дає змогу за стабільних ринкових цін збільшувати прибуток на кожну гривню витрат, підвищувати конкурентоспроможність продукції.

У показнику собівартості продукції відображається вся виробничо-господарська діяльність: стан техніки та технологічного виробництва, рівень використання основних і оборотних засобів, виробничої потужності, рівень продуктивності праці та організації виробництва, досконалість методів управління, стан постачання і збуту, а також дотримання режиму економії.

Собівартість продукції підприємства складається з витрат, пов'язаних з використанням у процесі виробництва продукції природних ресурсів, сировини, матеріалів, палива, енергії, основних засобів, нематеріальних активів, трудових ресурсів, а також інших витрат на її виробництво та реалізацію

Метою планування собівартості є економічно обґрунтоване визначення величини витрат, необхідних у плановому періоді для виробництва і збуту кожного виду та всієї промислової продукції підприємства.

Головним завданням аналізу собівартості продукції є оцінка обґрунтованості планових завдань із собівартості продукції; перевірка достовірності інформації про фактичну собівартість; оцінка виконання планових завдань за узагальнюючими показниками їх динаміки; дослідження структури витрат порівняно з плановими даними та в динаміці; виявлення резервів зниження витрат на виробництво і реалізацію продукції; розроблення заходів щодо забезпечення ефективного управління витратами і формування собівартості продукції.

Собівартість продукції є мірилом рівня затрат на виготовлення тієї чи іншої продукції. Вона використовується для контролю за використанням матеріальних і

					БЕП32.16.000.КРБ	91
		№ доквм.	По			

клапаном унікальної конструкції та спеціальною кулькою, яка оберігає штоф від повторного наповнення та забезпечує рівномірний налив навіть охолодженої горілки (кулька не прилипає до стінок клапана). Сам ковпачок виготовлений із екологічно чистих матеріалів, його основою є алюміній. Алюмінієві ковпачки вважаються найбільш технологічними для закупорювання алкогольних продуктів, оскільки поєднують у собі гігієнічність, зручність та практичність.

Для закупорювання продукції новим ковпачком знадобиться заміна обладнання із закупорювання скляних пляшок марки БЗ-ВРГ-6 на нову модернізовану машину для купівлі БЗ-ВУБ-6 на лініях з розливу горілки. Установка даного обладнання дозволить суттєво знизити витрати на виробництво продукції у зв'язку з економією енергоресурсів, економією витрат на оновлення, ремонт та обслуговування обладнання.

Інвестиції у захід у розмірі 1,22 млн грн окупуються за 1 рік.

Метою цього заходу є зниження витрат виробництва на операції закупорювання горілкової продукції, а також захисту якості продукції за допомогою нового ковпачка з покращеним ступенем захисту.

					БЕП32.16.000.КРБ	96
		№ доквм.	По			

21. Рудик А. Рада дозволила виробникам коньяку необмежено використовувати сировину іноземного походження // Ukranews. 2018. URL: <https://ukranews.com/ua/news/601995-rada-dozvolyla-vyrobnykam-konyaku-neobmezhenov-ykorystovuvaty-syrovynu-inozemnogo-pokhodzhennya> (дата звернення 02.05.2023)

22. Виноградники // Таврія. URL: <http://www.tavria.ua/uk/vineyards/> (дата звернення 07.05.2023)

23. Технологія виробництва коньяку // Харчові технології. URL: <https://foodtechnology.pro/tehnologiya-vyrobnytstva-vyna/tehnologiya-vyrobnytsva-konyaku> (дата звернення 04.05.2023)

24. ОКЗ [Веб-сайт]. URL: <https://shustoff.com/> (дата звернення 25.04.2023)

25. Фінансова звітність ПрАТ «ОКЗ» за 2021 рік разом зі Звітом незалежного аудитора (дата звернення 15.03.2023)

26. Фінансова звітність ПрАТ «ОКЗ» за 2022 рік разом зі Звітом незалежного аудитора (дата звернення 15.03.2023)

					БЕП32.16.000.КРБ	99
		№ доквм.	По			

ДОДАТОК А

Таблиця 1

Групування витрат за кваліфікаційними ознаками

Ознака кваліфікації	Групування витрат
За способом перенесення вартості на продукцію	<ul style="list-style-type: none"> – Прямі витрати; – Непрямі витрати
За видами продукції	<ul style="list-style-type: none"> – Витрати на виробу; – Витрати на групи виробів; – Витрати на замовлення
З економічним змістом (елементами витрат)	<ul style="list-style-type: none"> – Матеріальні витрати ; – Витрати на оплату праці; – Відрахування на соціальні заходи; – Амортизація; – Інші витрати
З цільовим призначенням (статтями калькуляції)	<ul style="list-style-type: none"> – Прямі виробничі витрати; – Витрати на утримання й експлуатацію машин і механізмів; – Загально виробничі витрати; – Адміністративні витрати; – Витрати на збут
За ступенем впливу обсягу виробництва на рівень витрат	<ul style="list-style-type: none"> – Умовно-змінні витрати; – Умовно-постійні витрати; – Інші (змішані, незворотні, альтернативні)
За місцем виникнення витрат	<ul style="list-style-type: none"> – Витрати виробництва; – Витрати цеху; – Витрати дільниць; – Витрати функціональних служб
За календарними періодами	<ul style="list-style-type: none"> – Поточні витрати; – Одноразові витрати
За функціями управління	<ul style="list-style-type: none"> – Виробничі витрати; – Невиробничі витрати
За рівнем планування і контрольованості	<ul style="list-style-type: none"> – Регульовані (нерегульовані) витрати; – Нерегульовані (неконтрольовані) витрати
За звітними періодами	<ul style="list-style-type: none"> – Капітальні витрати; – Фінансові витрати
В залежності від доцільності їх здійснення	<ul style="list-style-type: none"> – Продуктивні витрати; – Непродуктивні витрати
За ступенем залежності від прийняття рішень	<ul style="list-style-type: none"> – Релевантні витрати; – Не релевантні витрати
За порядком обчислення	<ul style="list-style-type: none"> – Фактичні витрати; – Планові (бюджетні) або прогнозовані; – Нормативні витрати
За ознакою переносу вартості в часі	<ul style="list-style-type: none"> – Операційні витрати; – Витрати на амортизацію

ДОДАТОК В

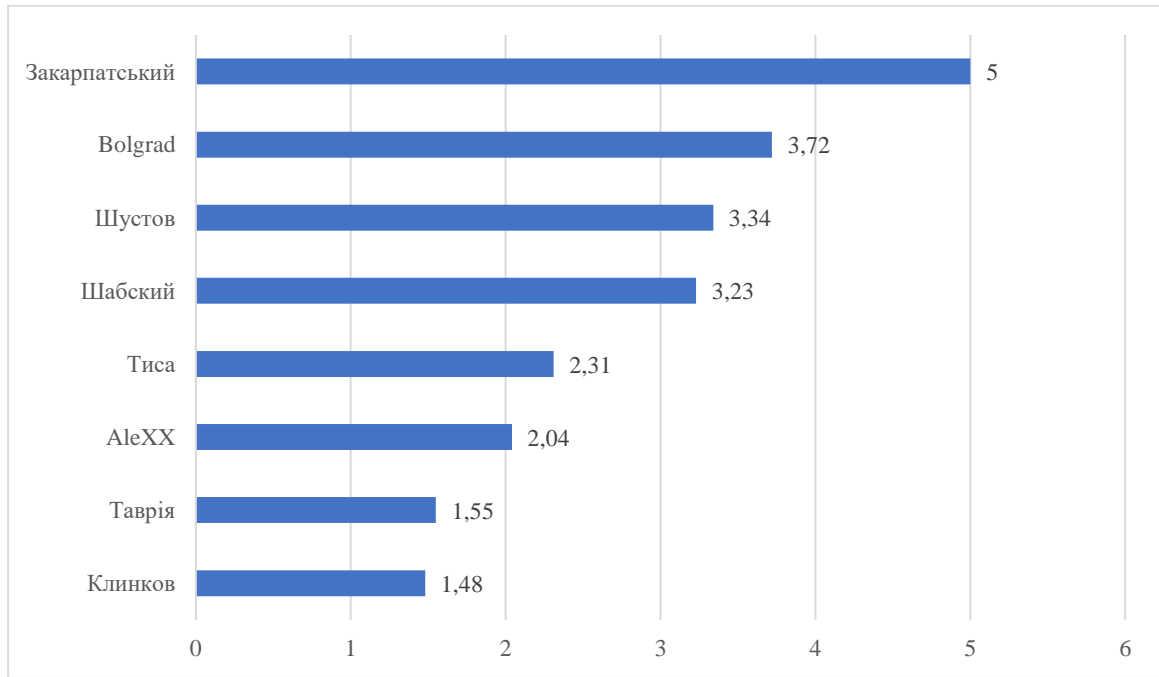

Рис. 3. Розподіл споживчих переваг між торговими марками коньяку/бренді українського виробництва в 2020 році

Таблиця 2

Структура витрат на виробництво

Елементи витрат	Абсолютне значення, тис. грн		Структура, %		Відхилення	
	2021 рік	2022 рік	2021 рік	2022 рік	абсолютного значення	структури
1. Матеріальні витрати	386140	634544	55,35	63,34	248404	7,99
2. Витрати на оплату праці	25023	32026	3,59	3,20	7003	-0,39
3. Відрахування на соціальні заходи	5359	6264	0,77	0,63	905	-0,14
4. Амортизація	14517	12331	2,08	1,23	-2186	-0,85
5. Інші операційні витрати	266650	316663	38,22	31,61	50013	-6,61
Всього	697689	1001827	100,00	100,00	304138	-

ДОДАТОК Г

Таблиця 3

Собівартість реалізованої продукції (повна) підприємства

Найменування статей	Абсолютне значення, тис. грн		Питома вага, %		Відхилення	
	2021 рік	2022 рік	2021 рік	2022 рік	абсолютне	відносне
Собівартість (виробнича) реалізованої продукції	421100	673046	60,36	67,18	251946	59,83
Адміністративні витрати	29973	28158	4,30	2,81	-1815	-6,06
Витрати на збут	228431	243582	32,74	24,31	15151	6,63
Інші операційні витрати	18185	57041	2,61	5,69	38856	213,67
Разом	697689	1001827	100,00	100,00	304138	43,59
Витрати на 1 грн реалізованої продукції, грн	1,125	1,055	-	-	-0,07	-6,22

Таблиця 4

Оцінка витрат на одну гривню виробленої продукції

Показники	2021 рік	2022 рік	Відхилення	
			абсолютне	відносне
1. Обсяг виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах (без ПДВ і акцизного податку) (ПП), тис. грн	612050	935562	323512	52,86
2. Витрати на виробництво продукції (ВВ), тис. грн	697689	1001827	304138	43,59
3. Витрати на 1 грн виробленої продукції, грн (ст.2/ст.1)	1,140	1,071	-0,0691	-6,06

ДОДАТОК Д

Таблиця 5

Собівартість реалізованої продукції підприємства

Найменування статей	Абсолютне значення, тис. грн		Відхилення	
	2021рік	2022рік	абсолют- не	віднос- не
Сировина та матеріали	356330	561982	205652	57,71
Заробітна плата та нарахування персоналу	21 875	28722	6847	31,30
Амортизація	7 694	5642	-2052	-26,67
Комунальні послуги	4 341	3281	-1060	-24,42
Послуги сторонніх організацій	2 055	2326	271	13,19
Інше	55	54	-1	-1,82
Зміни залишків незавершеного виробництва, готової продукції, товарів	28 750	71040	42290	147,10
Разом	421100	673046	251946	59,83

Таблиця 6

Адміністративні витрати підприємства

Найменування статей	Абсолютне значення, тис. грн		Відхилення	
	2021рік	2022рік	абсолютне	відносне
Професійні послуги	11239	11605	366	3,26
Заробітна плата та нарахування персоналу	8 001	8985	984	12,30
Витрати на короткострокову оренду	3 441	1461	-1980	-57,54
Амортизаційні нарахування	5 667	5541	-126	-2,22
Податки і збори	832	129	-703	-84,50
Матеріальні витрати	705	64	-641	-90,92
Інші адміністративні витрати	88	373	285	323,86
Разом	29973	28158	-1815	-6,06

ДОДАТОК Ж

Таблиця 7

Витрати на збут продукції підприємства

Найменування статей	Абсолютне значення, тис. грн		Відхилення	
	2021рік	2022рік	абсолют- не	віднос- не
Маркетингові послуги	178848	173354	-5494	-3,07
Комісійна винагорода	18 859	63483	44624	236,62
Матеріальні витрати	355	1458	1103	310,70
Амортизаційні нарахування	1 157	1148	-9	-0,78
Заробітна плата і нарахування персоналу	506	583	77	15,22
Витрати на ліцензії	594	500	-94	-15,82
Роялті	24 901	0	-24901	-100,00
Інші витрати на збут	3 210	3054	-156	-4,86
Разом	228431	243582	15151	6,63

Таблиця 8

Інші операційні витрати на збут продукції підприємства

Найменування статей	Абсолютне значення, тис. грн		Відхилення	
	2021рік	2022рік	абсолют- не	віднос- не
Збиток від зміни валютних курсів	0	40828	40828	0
Нарахування резерву на покриття збитків від знецінення та очікувані кредитні збитки	9 391	9364	-27	-0,29
Нарахування резерву знецінення запасів	7 643	6561	-1082	-14,16
Штрафи та пені	137	0	-137	-100
Інші операційні витрати	1 014	288	-726	-71,60
Разом	18185	57041	38856	213,67

ДОДАТОК 3

Таблиця 9

Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності підприємства

Показник	2021 рік	2022 рік	Відхилення	
			абсолютне	відносне
1. Середньорічна виробнича потужність, тис. дал	500	600	100	20,0
2. Фактично вироблено продукції, тис. дал	388	475	87	22,42
3. Коефіцієнт використання виробничої потужності, частка	0,776	0,792	0,016	2,06
4. Обсяг виробленої промислової продукції (без ПДВ й акцизного податку):				
- у діючих оптових цінах підприємства, тис. грн	612050	935562	323512	52,86
- у порівнянних цінах, тис. грн	612050	749288	137238	22,42
5. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	620174	949945	329771	53,17
6. Середньорічна вартість основних засобівосновного виду діяльності, тис. грн	240500,5	248843,5	8343,0	3,47
7. Фондовіддача, грн/грн	2,545	3,011	0,466	18,32
8. Середній залишок оборотних коштів, тис. грн	632812	754391,5	121579,5	19,21
9. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів, оборотів	0,980	1,259	0,279	28,49
10. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу, осіб	285	300	15	5,26
11. Продуктивність праці, тис. грн /особу	2147,54	2497,63	350,08	16,30
12. Операційні витрати на виробництво продукції, тис. грн, у тому числі	697689	1001828	304139	43,59
- матеріальні витрати	386140	634544	248404	64,33
- витрати на оплату праці	25023	32026	7003	27,99
- відрахування на соціальні заходи	5359	6264	905	16,89
- амортизація	14517	12331	-2186	-15,06
- інші операційні витрати	266650	316663	50013	18,76
13. Витрати на 1 гривню виробленої продукції, грн	1,140	1,071	-0,069	-6,06
14. Матеріалосмність, грн	0,631	0,678	0,047	7,51
15. Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн	697689	1001827	304138	43,59
16. Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн	-66995	-49503	17492	-26,11
17. Чистий прибуток, тис. грн	4741	-44587	-49328	-1040,46
18. Рентабельність продажів, %	0,764	-4,694	-5,458	x
19. Рентабельність продукції, %	-9,602	-4,941	4,661	x

БЕП32.16.000.КРБ

107

№ доквм.

По

ДОДАТОК К

Таблиця 10

Зведення витрат за запропонованим заходом (тис. грн)

Найменування витрат	Обладнання, що			Відхилення
	замінюється	впроваджується		
		Без зміни обсягу виробництва	Зі зміною обсягу виробництва на 10%	
Амортизація обладнання	88	108	108	20
Витрати на ремонтні роботи з обладнання	22,88	28,08	28,08	5,2
Витрати з утримання та експлуатації обладнання	7,48	9,18	9,18	1,7
Основна та додаткова заробітна плата робітників, що обслуговують обладнання	213,32	118,36	118,36	-94,96
Єдиний соціальний внесок	46,93	26,04	26,04	-20,89
Витрати на рекламу	170	205	205	35
Всього постійних витрат	548,61	494,66	494,66	-53,95
Витрати на воду, пару, електроенергію тощо, споживаних обладнанням	23,23	18,83	20,713	-2,52
Витрати на матеріали (ковпачок)	1400	2600	2860	1460
Всього змінних витрат	1423,23	2618,83	2880,713	1457,48
Матеріальні витрати на виробництво горілки (без вартості ковпачка)	66320	66320	72952	6632
Собівартість	68291,84	69433,49	76327,373	8035,53

ДОДАТОК Л

Таблиця 11

Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності підприємства

Показник	2022 рік	проект	Відхилення	
			абсолютне	відносне
1. Середньорічна виробнича потужність, тис. дал	600	600	0	0
2. Фактично вироблено продукції, тис. дал	475	485	10	2,11
3. Коефіцієнт використання виробничої потужності, частка	0,792	0,808	0,016	2,06
4. Обсяг виробленої промислової продукції (без ПДВ й акцизного податку): - у діючих оптових цінах підприємства, тис. грн - у порівнянних цінах, тис. грн	935562 749288	945101,7 758827,7	9539,7 9539,7	1,02 1,27
5. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	949945	959484,7	9539,7	1,00
6. Середньорічна вартість основних засобівосновного виду діяльності, тис. грн	248843,5	249405,5	562	0,23
7. Фондовіддача, грн/грн	3,011	3,043	0,032	1,05
8. Середній залишок оборотних коштів, тис. грн	754391,5	755054,7	663,2	0,09
9. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів, оборотів	1,259	1,271	0,012	0,93
10. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу, осіб	300	299	-1	-0,33
11. Продуктивність праці, тис. грн /особу	2497,63	2537,89	40,26	1,61
12. Операційні витрати на виробництво продукції, тис. грн, у тому числі - матеріальні витрати - витрати на оплату праці - відрахування на соціальні заходи - амортизація - інші операційні витрати	1001828 634544 32026 6264 12331 316663	1009863,53 642633,48 31931,04 6243,11 12351 316704,9	8035,53 8089,48 -94,96 -20,89 20 41,9	0,80 1,27 -0,30 -0,33 0,16 0,01
13. Витрати на 1 гривню виробленої продукції, грн	1,071	1,069	-0,002	-0,22
14. Матеріалосемність, грн	0,678	0,676	-0,002	-0,25
15. Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн	1001827	1009862,53	8035,53	0,802
16. Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн	-49503	-47998,83	1504,17	-3,04
17. Чистий прибуток, тис. грн	-44587	-43353,6	1233,4	-2,77
18. Рентабельність продажів, %	-4,694	-4,518	0,176	x
19. Рентабельність продукції, %	-4,941	-4,753	0,188	x

БЕП32.16.000.КРБ

109

№ доквм.

По

ДОДАТОК М

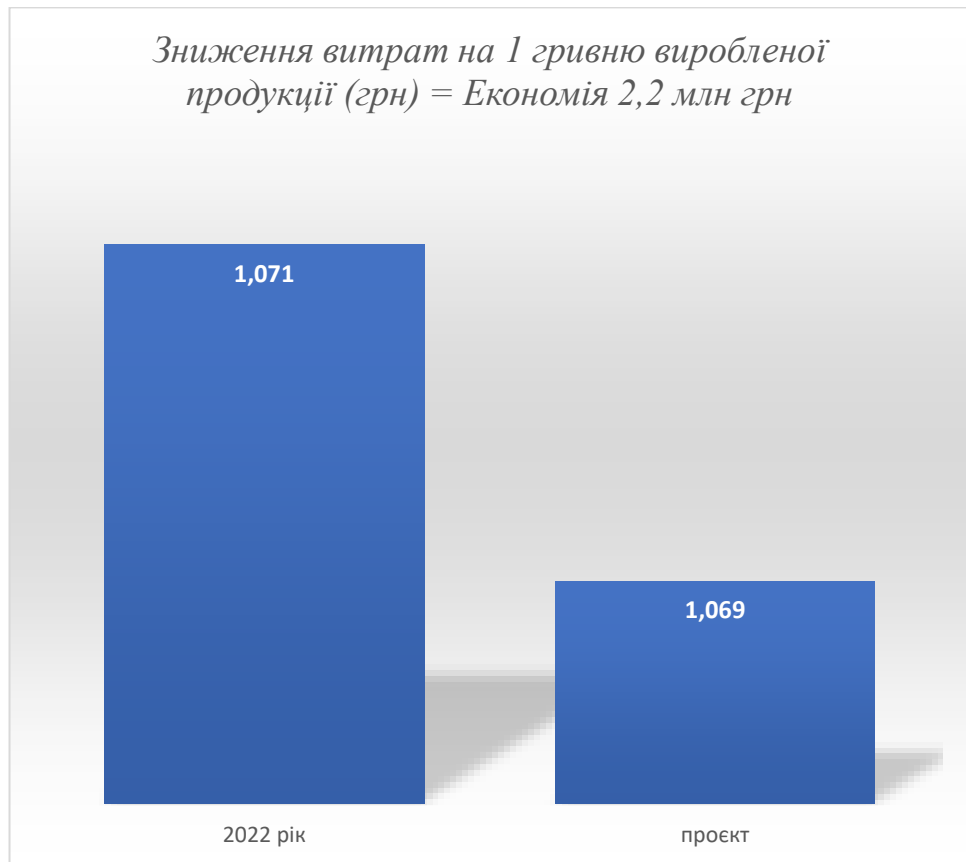

Рис. 4. Динаміка витрат на 1 грн виробленої (реалізованої продукції)